

Gäller konsumentprisindex för alla?

Experimentella prisindex för olika kategorier av hushåll

Jens Boberg
Uppsats (15 hp), fördjupningskurs, vt-14
Ekonomisk historia
Handledare: Svante Prado
Institutionen för ekonomi och samhälle
Göteborgs universitet

Innehållsförteckning

I. Inledning.....	1
II. Syfte och frågeställningar.....	3
III. Forskningsläge.....	4
IV. Teoretisk utgångspunkt.....	7
IV.1. Levnadskostnadsindex.....	7
IV.1.a. Levnadskostnadsändring.....	7
IV.2. Plutokratiska index.....	8
IV.2.a. Att mäta avvikelser från plutokratiska index.....	8
V. Material.....	9
V.1. Hushållskategorier.....	9
V.1.a. Sverige.....	9
V.1.b. Danmark.....	10
V.2. Produktgrupper.....	11
V.3. Beräkningsmetoder i källmaterialet.....	12
V.3.a. Hur beräknas bostadskostnader?.....	12
V.3.b. Kvalitetsjusteringar.....	13
VI. Metod.....	14
VI.1. Indexberäkning.....	14
VI.2. Indexpåverkan.....	15
VI.3. Beräkning av levnadskostnadsändring.....	15
VII. Resultat.....	17
VII.1. Plutokratiska index.....	17
VII.2. Avvikelser mellan index.....	18
VII.2.a. Inkomst.....	18
VII.2.b. Socioekonomisk grupp.....	20
VII.2.c. Hushållstyp.....	22
VII.3. Avgörande produktkategorier.....	23
VII.3.a. Hyra och bostadskostnader.....	24
VII.3.b. Fordon och transporttjänster.....	25
VII.3.c. Elektronik.....	25
VII.3.d. Alkohol och tobak.....	26
VII.4. Vinster och förluster i kronor.....	26
VIII. Analys.....	28
VIII.1. Budgetmaterialets validitet och reliabilitet.....	28
VIII.2. När började divergensen?.....	29
VIII.3. Kommer divergensen att fortsätta?.....	30
VIII.4. Fördelningspolitiska konsekvenser.....	31
VIII.5. Slutsatser.....	32
VIII.6. Vidare forskning.....	32
IX. Sammanfattning.....	34

Abstract

The Swedish Consumer Price Index (CPI) is supposed to measure both inflation and changes in costs of living. Using a single measure is problematic since costs of living may not change at an equal pace for all members of society. Because of their varying patterns of consumption, individuals and households can have higher or lower costs of living than a general CPI indicates. The purpose of this study is to examine how large these discrepancies are and who is affected by them. This is done by constructing experimental price indices where goods and services are given different weights for different categories of households. These weights are based on household budget surveys, where households are categorised along three dimensions: income, socio-economic group and composition of the household. A supplemental study is performed based on Danish data for comparison, because of limitations in the Swedish material. Indices are constructed for the period 2003–2013 for Sweden and 2000–2013 for Denmark. The results indicate that small households, households with low incomes and households with higher ages in both Sweden and Denmark have costs of living that are underestimated by official CPI:s. This is primarily due to rents and other housing costs making up a larger share of the budgets for these households, and that these types of costs have risen faster than the average inflation. Furthermore, the experimental price indices are steadily diverging, at least since 2008.

I. Inledning

Ett konsumentprisindex (KPI) är ett mått på prisutveckling, alltså inflation och deflation. Sådana index har många användningsområden och är intressanta för vitt skilda aktörer i samhället. De används bland annat av centralbanker, som ofta har till uppgift att reglera inflationen. Vissa typer av socialförsäkringar och bidrag kan justeras efter KPI för att en viss levnadsstandard skall kunna upprätthållas trots ökande priser. Löner kan också enligt lag eller avtal vara indexreglerade. Hur konsumentprisindex beräknas påverkar därmed både samhällsekonomin i stort och individer som har sin försörjning knuten till det.

Inte minst är konsumentprisindex av historiskt och politiskt intresse då de används för att beräkna reallöner. Reallön är ett mått som ska spegla hur en löntagares verkliga köpkraft utvecklas, alltså med inflationen borträknad. Det är ett centralt begrepp för vår förståelse av ett samhälles levnadsstandard och ekonomiska utveckling.

Ett högt respektive lågt räknat index är till fördel eller nackdel för olika intressegrupper. Exempelvis innebär ett lågt räknat index att arbetare med indexreglerade löner får minskade inkomster, medan statskassan kan gynnas av att utbetalningar av socialförsäkringar hålls nere. KPI är alltså politiskt laddat, men framställs ändå ofta som en rent teknisk fråga. Begrepp som inflation och reallön besitter en aura av objektivitet, som om de vore naturliga storheter som vi bara behöver observera för att få bekräftade. I själva verket är de konstruktioner behäftade med stor osäkerhet, många tolkningsfrågor och kontroversiella teorier. Det finns många sätt att konstruera prisindex och de olika metoderna kan ge väldigt olika resultat.

En central fråga är: Vilka priser ska man mäta? Ett konsumentprisindex mäter prisutvecklingen på en viss *varukorg*, alltså en viss sammansättning av varor och tjänster. Vad som ingår i korgen avgör hur indexvärdet förändras över tid, då olika varor har olika prisutveckling. Generellt sett försöker man skapa en varukorg som är representativ för konsumtionen i allmänhet. Men vems konsumtion är det?

Den vetenskapliga debatten har i denna fråga kretsat kring frågor om förändringar i konsumtion över tid. Skall varukorgen baseras på konsumtionen som den ser ut idag eller som den såg ut det år man jämför med? Kanske båda? Hur väger man i sådana fall ihop dem? Den typen av frågor har utmynnat i en lång rad indexkonstruktioner, och diskussionen om vilken metod som är mest lämplig fortgår än idag.

Denna uppsats fokuserar istället på en mindre uppmärksam del av detta problem. Konsumtionsmönstren i ett samhälle skiljer sig inte bara över tid, utan även mellan olika grupper i samhället. En persons eller ett hushålls efterfrågan på en viss vara påverkas till exempel av deras inkomst. Sambandet mellan inkomst och efterfrågan är inte detsamma för alla varor, de har olika *inkomstelasticitet*. Denna insikt innebär att vi kan förvänta oss att hushåll med olika inkomstnivåer fördelar sin konsumtion på olika sätt. Ett exempel på detta är Engels lag, som

hävdar att hushåll med lägre inkomst lägger en större andel av sin inkomst på mat. Mer generellt kan man anta att förnödenheter i allmänhet utgör en större del av fattigare hushålls utgifter. Dessa skillnader i konsumtionsmönster innebär troligtvis att olika grupper påverkas av prisutvecklingen på olika sätt. Det kan innebära att reallöner, levnadsstandard och ekonomiskt stöd till dessa grupper kan underskattas eller överskattas om man utgår från ett enda index.

I Sverige produceras det officiella konsumentprisindexet av Statistiska Centralbyrån. Liksom de flesta av dagens konsumentprisindex utgår deras ifrån den genomsnittliga konsumtionen i landet.

KPI ska mäta den genomsnittliga utvecklingen av priserna för hela den privata inhemska konsumtionen, de priser konsumenterna faktiskt betalar (Statistiska Centralbyrån 2013, 4).

Så har det dock inte alltid varit. 1914 till 1954 fanns något som hette levnadskostnadsindex. Det mätte prisutvecklingen för ”genomsnittshushåll bestående av man, hustru och två barn, tillhörande kategorien arbetare och lägre tjänstemän i städer och tätorter” (1952 års indexkommitté 1953, 8). Ett av indexets främsta användningsområden var som grund för enligt avtal indexerade löner (1952 års indexkommitté 1953, 9–10). Den konsumtion som indexet representerade skulle vara representativ för löntagare, och dess konstruktion ansågs motiverad med hänsyn till detta användningsområde. Detta tankesätt kom dock att ifrågasättas, inte minst för att indexet också kom att ha flera andra användningsområden (1952 års indexkommitté 1953, 24–25). Därför föreslogs att de olika prisindex som fanns skulle ersättas med ett enda index, konsumentprisindex, som skulle vara relevant för ett flertal olika syften (1952 års indexkommitté 1953, 51).

I diskussionerna kring införandet av ett enda konsumentprisindex lyftes problemet med att ett sådant index inte skulle vara representativt för den myriad av levnadsvillkor som rådde i olika sociala grupper.

De tankar man därvid leds in på är närmast behovet att uträkna flera olika indextal för skilda familjetyper etc. Redan 1943 års indexkommitte förordade för övrigt, att olika indextal tid efter annan borde uträknas för olika familjetyper, ortsgrupper, inkomst- och socialklasser. På grund av bristen på budgetmaterial kan dessa olika alternativ inte omedelbart förverkligas, men avsikten är att så snart som möjligt ta itu med hithörande problem (Berglund och Hofsten 1948, 28).

Idag finns ett bättre budgetmaterial, men några alternativa index har ännu inte konstruerats i Sverige. Problemet har dock inte helt glömts bort. År 1999 publicerades en utredning om förändringar i konsumentprisindex, där denna typ av alternativa index togs upp. De kallas där kategoriprisindex, eftersom de är prisindex för olika kategorier av hushåll. Dessa avfärdas dock med hänvisning till bristande efterfrågan på sådana index från indexanvändare, samt för att det ytterligare budget- och prismaterial som behövs för att göra sådana index fullständiga skulle vara för dyrt att ta fram (SOU 1999:124, 130). Ingen verkar dock ha testat att på allvar göra ett index av denna typ med det budget- och prismaterial som redan finns.

II. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur utvecklingen av levnadskostnader skiljer sig mellan olika kategorier av hushåll om man konstruerar prisindex som är viktade efter respektive kategoris genomsnittliga konsumtion. Detta med fokus på förhållandena i Sverige 2003–2013. En kompletterande undersökning görs på Danmark 2000–2013, på grund av brister i det svenska källmaterialet (se avsnitt V.2).

Följande dimensioner av samhällsgrupper undersöks och jämförs:

- Inkomstklasser (Uppdelade efter hushållens disponibla inkomst)
- Socio-ekonomisk grupp (Pensionärer, tjänstemän, arbetslösa etc.)
- Hushållstyp (Antal vuxna och barn samt ålder)

Utifrån en jämförelse av de index som konstrueras ställs följande frågor:

- Vilka grupper av hushåll gynnas eller missgynnas av ett index som beräknas på genomsnittlig konsumtion? Hur mycket har de ”vunnit” eller ”förlorat” mätt i kronor?
- Vilka grupper är det officiella KPI mest representativt för?
- Vilka kategorier av varor och tjänster har haft störst påverkan på kostnadsutvecklingen för de olika grupperna?

Detta bör betraktas som en experimentell förstudie. Begränsningar i materialet (se kapitel V) innebär att resultaten bör betraktas som grova uppskattningar.

III. Forskningsläge

Internationellt har frågan om olika prisindex för olika kategorier av hushåll lyfts av flera forskare. Ett antal experimentella index har räknats fram, med delvis motstridiga resultat. Det verkar dock inte finnas någon enhetlig forskningstradition i ämnet. Forskare har arbetat relativt isolerat från varandra, med olika terminologi och utgångspunkter. Någon fullständig översikt av forskningen i ämnet finns inte, och jag gör inte anspråk på att själv presentera en sådan översikt. I det följande presenteras ett urval av studier som är av relevans för ämnet.

Historikers retrospektiva prisindex har ofta grundat sig på varor som varit typiska för de lägre klassernas konsumtion. Sådana index har enligt Hoffman m.fl. (2002) varit missvisande, då de rikas och medelrikas konsumtion av lyxvaror har varit osynlig. Problemet för dagens prisindex är närmast det omvända, då det istället är de med låg inkomst som görs osynliga. Därför har ett flertal forskare konstruerat alternativa prisindex baserad på konsumtionen hos fattiga eller låginkomsttagare.

Den kanske mest omfattande och mest omtalade studien på detta område är *An experimental Consumer Price Index for the poor* (Garner et al. 1996). I den undersöks hur priserna för olika grupper av fattiga i USA utvecklats mellan 1984 och 1994, jämfört med ett index baserat på genomsnittet för befolkningen (ett så kallat plutokratiskt index). Indexen bygger på priser och hushållsutgifter för 136 grupper av varor och tjänster, där hushållsutgifterna baseras på hushållsbudgetundersökningar. Resultaten visar på små skillnader i prisutveckling mellan fattiga och det plutokratiska indexet. Studien hänvisar till tidigare forskning med liknande resultat, och påpekar att skillnaderna förmodligen inte är tillräckligt stora för att vara statistiskt signifikanta.

Resultaten i studien baseras på indexens slutvärde, som för alla tre undersökta kategorier av fattiga ligger något under det plutokratiska indexet. De flesta av de mellanliggande åren har dock index för två av tre grupper fattiga legat över det plutokratiska indexet (Garner et al. 1996, 39). Slutåret behöver alltså inte vara representativt för utvecklingen under hela perioden. Detta problem lyfts av Murphy och Garvey (2004). Där beräknas den genomsnittliga månatliga skillnaden mellan de olika kategorierna av index. Författarna skiljer också på perioder där fattigas index går över genomsnittet och där det går under. De finner att fattiga i Irland hade mindre prisökningar än genomsnittet i perioden 1989 till 1996, men större prisökningar än genomsnittet från 1996 till 2001.

En annan studie visar på högre inflation för låginkomsttagare än för höginkomsttagare i USA (Samli 2003). Författaren pekar även på tidigare studier som gett liknande resultat. Erbas och Sayers (1998) visar vad de kallar en inkomstbias till fattigas nackdel och att denna är signifikant. Dessa två sistnämnda studier använder dock bara 7–14 övergripande kategorier av varor och tjänster i sina indexkonstruktioner. Samli (2003, 111) antar att skillnaderna skulle bli än mer markerade om prisutvecklingen studerades på mer detaljerad nivå. Detta motsägs dock av

Garner et al. (1996) som konstruerade index både på nivån sju övergripande varugrupper och med 136 mer detaljerade varugrupper. De fann att fattiga hade högre inflation än genomsnittet på grovt aggregerad nivå, men lägre inflation än genomsnittet på detaljerad nivå (Garner et al. 1996, 40). Aggregationsnivån kan alltså vara avgörande för vilka resultat man får. Inte bara för skillnadernas storlek, men det kan också avgöra ifall skillnaderna är positiva eller negativa.

Studier av Tanzania (Mkenda och Ngasamiaku 2009) och Brasilien (Son och Kakwani 2009) pekar på högre inflationsnivåer för fattiga jämfört med plutokratiska index. En studie av Vietnam (Nguyen Viet 2002) visar också på högre inflation för fattiga, men författaren menar att detta beror på substitutionsbias i indexformeln. Det innebär att prisökningen överskattas, då den indexformel man använder inte räknar med att konsumenter byter ut dyrare varor mot billigare när de relativa priserna ändras. En sådan bias uppstår främst när Laspeyres indexformel används. Nguyen Viet (2002) jämför i sin studie ett Laspeyres index med ett Fisher-index. Ett Fisher-index undviker delvis substitutionsbias, i alla fall gällande substitution mellan de varukategorier som indexet utgår ifrån. Samtliga av övriga ovan nämnda studier använder Laspeyres indexformel, med undantag för Garner et al. (1996) som också jämför med ett Fisher-index. Kanske kan de motstridiga resultaten alltså förklaras av substitutionsbias.

Murphy och Garvey (2004) argumenterar för att substitutionsbias främst gäller rika: "As it is not unreasonable to assume that higher income households can choose across a greater range of goods, this bias is undoubtedly positively correlated with income levels" (Murphy och Garvey 2004, 1–2). Med andra ord skulle ett Laspeyres index passa bättre för fattigare hushåll, då det är svårt för dem att substituera varor. Vad Nguyen Viet (2002) finner går tvärtemot detta resonemang: graden av substitution tycks vara högre hos fattiga och ultra-fattiga hushåll i Vietnam än hos andra. Fattiga hushåll är enligt dennes resonemang bättre på att anpassa sig till föränderliga priser, av ren nödvändighet. Men Garner et al. (1996, 38) visar istället något lägre eller genomsnittliga grader av substitutionsbias för fattiga i USA.

En annan typ av kategoriprisindex som studerats är sådana som rör äldre eller pensionärer. Efter en jämförelse mellan sådana index för USA, Storbritannien och Kanada under 80-talet drar Schmidt (1991) slutsatsen att avvikelserna från KPI är små över lång tid, trots att konsumtionsmönstren skiljer sig. Denna studie tittar dock på en ganska kort period, 1982–1987, och antagandet om att skillnaderna jämnar ut sig över tid är just ett antagande. Det amerikanska indexet visar istället en ökande avvikelse under perioden, vilket till stor del tycks bero på att sjukvårdspriserna ökat och att dessa utgör en stor del av äldres utgifter i landet (Schmidt 1991, 201). Avsaknad av ett allmänt sjukförsäkringssystem i landet anges som grundläggande förklaring, vilket visar att det är svårt att dra generella slutsatser om hur kategoriprisindex skiljer sig från plutokratiska index. Olika politiska och ekonomiska förutsättningar kan göra att skillnaderna mellan olika gruppers levnadskostnader skiljer sig mellan olika länder och perioder.

Ett konsumentprisindex som beräknas utifrån konventionella metoder riskerar inte bara att vara mindre representativt för grupper som avviker från genomsnittet, utan kan även vara icke-representativt för det genomsnittliga hushållet. Detta är ett problem som lyfts upp i forskningen kring så kallade plutokratiska respektive demokratiska index. De flesta officiella konsumentprisindex är så kallat plutokratiska. Det innebär att vikterna i deras varukorgar baseras på hur stor del av den totala nationella konsumtionen varje vara utgör, mätt i pengar. Rikare hushåll, som konsumerar mer, påverkar varukorgen mer än andra. Desto mer pengar ett hushåll har, desto större vikt får det alltså i praktiken. I ett demokratiskt index får istället alla hushåll samma vikt (Mkenda och Ngasamiaku 2009, 50–51).

Jämförelser av demokratiska och plutokratiska index har, liksom kategoriprisindex, visat olika resultat från fall till fall. Exempelvis pekar Mkenda och Ngasamiaku (2009) på att ett plutokratiskt index underskattar fattigas levnadskostnader i Tanzania, medan Izquierdo, Ley, och Ruiz-Castillo (2003) ser fluktuationer mellan positiva och negativa skillnader mellan indexen i Spanien.

Både kategoriprisindex och demokratiska index bär dock på problem som är praktiskt svåra att lösa. De priser och varor som indexen baseras på bygger i regel på den aggregerade konsumtionen i landet som helhet. Prisindex för fattiga tar alltså inte hänsyn till att fattiga köper billigare märken, varianter av samma produkt eller handlar på andra ställen än rikare grupper. Prisindex för pensionärer tar inte hänsyn till deras ofta begränsade förmåga att handla varor i annat än dyra närbutiker. Olika kategorier av hushåll kan också ha en annan geografisk representation än genomsnittsbefolkningen. Ett teoretiskt korrekt kategoriprisindex eller demokratiskt index bör alltså använda prisinformation som är representativ för varje kategori av hushåll som undersöks. Att ta fram konsumtions- och prisstatistik på så detaljerad nivå skulle dock vara kostsamt (SOU 1999:124, 131).

IV. Teoretisk utgångspunkt

I detta kapitel diskuteras ett antal grundläggande teoretiska frågor som ligger till grund för studiens utformning. Dessutom definieras termer som behöver klargöras för att förstå metoden och resultaten.

IV.1. Levnadskostnadsindex

Konsumentprisindex i Sverige syftar till att vara ett så kallat levnadskostnadsindex (Statistiska Centralbyrån 2013, 44). Ett levnadskostnadsindex mäter hur mycket mer eller mindre ett hushåll *minst* måste betala för att uppnå samma nytta som vid en tidigare tidpunkt (Nguyen Viet 2002, 16). Eftersom det inte finns något säkert sätt att mäta nytta kan ett index bara göra anspråk på att försöka närma sig det ideala levnadskostnadsindexet (eller som vissa kallar det, det *verkliga* levnadskostnadsindexet). Ett levnadskostnadsindex bygger därför på diverse antaganden om nytta och konsumtionsbeteenden. Dessa antaganden kan kritiseras på många punkter, exempelvis för att de är orealistiska i jämförelse med faktiskt observerade konsumentbeteenden (se Dumagan och Mount 1997).

Denna kritik lämnas dock därhän i denna studie. Eftersom syftet med denna undersökning endast är att se hur konsumentprisindex påverkas av att delas upp i olika hushållskategorier, så kommer de index som används försöka göras till levnadskostnadsindex på samma sätt som Sveriges officiella KPI.

IV.1.a. Levnadskostnadsändring

Termen levnadskostnadsändring används flitigt i efterföljande kapitel. Med detta menar jag en ändring i levnadskostnadsindex mellan två tidpunkter. Det är viktigt att skilja denna levnadskostnadsändring från en ändring i hushållens faktiska utgifter, då dessa kan ha en helt annan rörelseriktning. Ett hushåll kan till exempel ha ökade levnadskostnader men stabila utgifter. Priserna på de varor hushållet normalt konsumerar ökar då, men deras utgifter ökar inte i samma takt. Det betyder att hushållet får mindre nytta, exempelvis lägre kvantitet eller kvalitet, för samma mängd pengar. Begreppet levnadskostnad kan alltså förstås som utgifternas motsvarighet till reallön eller realinkomst, en slags *realkostnad*.

Levnadskostnadsökningar uttryckt i procent kan tolkas som synonymt med inflationstakt. Eftersom KPI både är ett mått på levnadskostnader och på inflation så verkar Statistiska Centralbyrån göra den tolkningen. Jag försöker dock att hålla mig till termen levnadskostnader, då inflation traditionellt beskriver ett fenomen som gäller en hel ekonomi, inte en särskild grupp av hushåll.

IV.2. Plutokratiska index

KPI i Sverige och Danmark är plutokratiska index. Deras varukorgar viktas efter den totala nationella konsumtionen, vilket betyder att hushåll med större konsumtion påverkar indexet i större utsträckning. Som referenspunkt för de kategoriprisindex som beräknas i denna uppsats har jag skapat ett nytt plutokratiskt index för respektive land. Istället för att jämföra direkt med KPI görs jämförelser med detta index, för att renodla skillnaderna mellan kategoriprisindex och plutokratiska index från avvikelser som uppstår på grund av skillnader i formler och data mellan mina index och KPI. Denna metod är allmänt vedertagen (Garner, Johnson, och Kokoski 1996) och passande då en exakt kopia av KPI är svår att genomföra. Indexformeln för svensk KPI är mycket komplex, och vikter hämtas från ett flertal olika källor, på ett sätt som inte är fullkomligt transparent. Genom att konstruera ett index som bygger på i stort sett samma principer, och till stor del samma källmaterial, kan det experimentella plutokratiska indexet hamna mycket nära det officiella. Samma grundläggande indexkonstruktion används sedan för de danska indexen.

IV.2.a. Att mäta avvikelser från plutokratiska index

Genomgången av tidigare forskning visade på två olika sätt att mäta hur mycket olika kategoriprisindex avviker från det plutokratiska prisindexet. Det ena är att mäta hur stor skillnaden är vid slutåret, det andra är att mäta den genomsnittliga avvikelserna under hela perioden. Båda har fördelar och nackdelar och jag har därför brukat båda.

Genom att mäta avvikelser vid slutåret får man en uppfattning om vart index är på väg, om avvikelserna ökat eller minskat över tid. Ifall avvikelserna systematiskt ökar så borde också slutåret vara den tidpunkt där avvikelserna är som störst. Storleken på denna avvikelse ger därmed en uppfattning om ifall det kan finnas en betydande systematisk avvikelse.

Den genomsnittliga avvikelserna är viktig då avvikelserna vid slutåret inte behöver vara representativt för hela perioden. Att bara mäta den genomsnittliga avvikelserna är dock också problematiskt, då eventuella svängningar görs osynliga. För ett ekonomiskt utsatt hushåll är det inte bara långsiktiga systematiska avvikelser som är av betydelse. Även om skillnaderna skulle jämnas ut sig över tid, så drabbar en temporär kostnadsökning ett fattigt hushåll hårdare. Det är inte säkert att dessa kostnadsökningar kan kompenseras av en kostnadsminskning senare i termer av nytta. Det är exempelvis rimligt att anta att det är värre att sakna 100 kr till hyran en månad än det ger nytta att ha 100 kr över en annan månad. Därför är det också viktigt att studera hur indexets eventuella avvikelser har rört sig över tid.

V. Material

De experimentella prisindexen för svenska hushåll bygger på Statistiska Centralbyråns konsumentprisindex på produktgruppsnivå samt deras hushållsbudgetundersökningar under namnet Hushållens utgifter (HUT). För danska hushåll bygger det på de motsvarande källorna från Danmarks Statistik: PRIS6 och FU5. Urvalet av årtal som ingår i studien avgjordes av tillgänglighet på jämförbar data. Jämförbarhet mellan både olika år och mellan pris- och budgetdata eftersträvades. Det resulterade i att åren 2003–2013 ingår för de svenska indexen, medan åren 2000–2013 ingår för de danska.

V.1. Hushållskategorier

Varje kategoriprisindex bygger på en kategori av hushåll i hushållsbudgetundersökningarna. Nedan presenteras budgetmaterialet för Sverige respektive Danmark.

V.1.a. Sverige

I den svenska undersökningen används data för de år i den undersökta perioden där det finns publicerade data för respektive hushållskategori. För de olika dimensionerna av hushåll saknas data för olika år. Data imputeras då från närmast föreliggande år. Ifall data saknas från samtliga föreliggande år imputeras den från närmast efterliggande år. De kategorier av hushåll i Sverige som index beräknas på är:

- Inkomstdecil 1–10 (Data finns för år 2004–2009)
Hushåll indelade efter disponibel inkomst, där den första inkomstdecilen är de 10% av hushållen som har lägst inkomst och den 10:e decilen är de 10% som har högst inkomst.
- Hushållstyp (Data finns för år 2004–2009)
  - ensamstående med barn
  - sammanboende med barn
  - ensamstående utan barn
  - sammanboende utan barn
  - övriga sammanboende med barn
  - övriga hushåll
- Socio-ekonomisk grupp (Data finns endast för år 2006)
  - Förvärvsarbetande
    - Arbetare

- Tjänstemän, lägre
- Tjänstemän, medel
- Tjänstemän, högre
- Icke förvärvsarbetande
  - Studerande
  - Arbetslösa
  - Pensionärer

De socio-ekonomiska grupperna *jordbrukare/företagare, övriga förvärvsarbetande* samt *övriga ej förvärvsarbetande* har uteslutits. Antalet medverkande hushåll var lågt och de två senare grupperna för kryptiska/heterogena för att vara av särskilt intresse. Notera att dimensionen socioekonomisk grupp endast har budgetdata för ett år, vilket innebär att resultaten för denna grupp är särskilt osäkra.

Vikterna för det plutokratiska indexet hämtas från kategorin *samtliga hushåll* under dimensionen hushållstyper.

Reliabiliteten i budgetmaterialet är tveksam på många punkter. Bland annat har urvalet varit relativt litet och svarsbortfallet varit stort (Statistiska Centralbyrån 2012b). Det finns anledning att vara tveksam till huruvida de svarande hushållen är representativa för de hushållskategorier som undersöks, samt huruvida svaren motsvarar verkliga utgifter.

V.1.b. Danmark

För den danska undersökningen används data från varje år 2000–2011 för samtliga kategorier hushåll tillgängliga i statistiken. Data för år 2012 till 2013 imputeras från år 2011. De engelska namnen på kategorierna används.

- Inkomstklasser, efter disponibel inkomst i tusentals danska kronor per år.
  - <150K
  - 150–299K
  - 300–499K
  - 500–799K
  - 800K+
- Hushållstyper
  - Single persons under 60 years without children

- Single persons over 60 years without children
- Single persons with children
- 2 adults without children, the head of household under 60 years
- 2 adults without children, the head of household over 60 years
- 2 adults with children
- Households with 3 adults
- Socio-ekonomisk grupp
  - Selfemployed
  - Employees - upper level
  - Employees - medium level
  - Employees - basic level
  - Unemployed
  - Receiving education
  - Pensioners and early retirement
  - Other not economically active

För det plutokratiska indexet används kategorin *All of Denmark*.

Statistik Danmark uppskattar, till skillnad från SCB, att deras hushållsbudgetundersökningar håller mycket hög kvalitet gällande precision och pålitlighet (Danmarks Statistik 2015b).

V.2. Produktgrupper

Sedan 1999 kategoriserar Statistiska Centralbyråns hushållsbudgetundersökningarnas varor och tjänster enligt ett system baserat på den internationella standarden COICOP, *Classification of Individual Consumption by Purpose* (Statistiska Centralbyrån 2012a). Deras konsumentprisindex består av ett flertal prisindex på grupper av varor och tjänster, som också skall vara klassificerade enligt COICOP. Dessa produktgrupper skall täcka in hela privatkonsumtionen inom landet (Statistiska Centralbyrån 2013). Det innebär att det i teorin finns både konsumtionsdata och prisdata för matchande kategorier av produkter, vilket gör det möjligt att konstruera kategoriprisindex. För varje år och kategori beräknas hur stor andel av hushållets utgifter som gått till vardera av de produktgrupper som används i indexet. Dessa konsumtionsandelar kombineras sedan med produktens prisindex, enligt den formel som beskrivs i nästa kapitel. Prisdata finns tillgänglig för alla undersökta år, både för Sverige och Danmark.

Varken KPI eller HUT följer dock standarden helt, och är inte heller helt jämförbara med varandra. Därtill är den data som är offentligt tillgänglig, och som använts i denna studie, delvis aggregerad på olika nivåer och presenteras i delvis överlappande kategorier i tabellerna för KPI och HUT. Materialet tillåter därmed inte en helt jämförbar klassificering. Den svenska datan har därför anpassats enligt ett egenhändigt konstruerat schema, som presenteras i appendix H. Logiken bakom schemat är att kategorierna från HUT klassificeras om för att i så stor utsträckning som möjligt paras ihop med kategorier från KPI. Att HUT klassificeras om beror på att konsumtionsandelar kan kombineras med varandra för att matcha ett prisindex, medan prisindex inte kan kombineras om utan att på förhand ha bestämda vikter. Omklassificeringen har tagit hänsyn till vilka produkter som ingår i varje produktgrupp i HUT respektive KPI, baserat på tabellerna i (Statistiska Centralbyrån 2012b) respektive (Statistiska Centralbyrån 2013).

Hur stor påverkan denna omklassificering har på resultaten är svårt att avgöra på förhand. Ifall relativt oviktiga kategorier har slagits samman blir påverkan liten, men hur viktiga de är går inte att avgöra utan att jämföra med ett index där de hållits isär. Detta är anledningen till att de svenska resultaten jämförs med en studie på Danmark, för att avgöra deras rimlighet. Danmarks Statistik publicerar både hushållsbudgetundersökningar och prisindex som enhetligt följer COICOP. Både konsumtionsdata och prisindex finns dessutom på detaljerad produktnivå. I de danska kategoriprisindexen har därför samtliga produktgrupper använts. Dessa presenteras i appendix I.

V.3. Beräkningsmetoder i källmaterialet

Beräkningsmetoderna som ligger till grund för prisindex och hushållsbudgetundersökningar har i vissa fall potentiellt viktiga konsekvenser för denna studies resultat. Detta diskuteras nedan.

V.3.a. Hur beräknas bostadskostnader?

Hyra för en bostad betraktas som en konsumtionsutgift och ingår i både svenska och danska konsumentprisindex. Priset på en bostad som den boende själv köpt kommer dock inte direkt med i något av indexen. Detta på grund av att bostadsköp inte betraktas som konsumtion, utan som en investering. Kostnaden för räntor på lån finns dock med i indexen, vilket gör att förändrade bostadspriser har en viss indirekt påverkan på indexutvecklingen. Dessa kostnader utgör dock en mycket liten del av varukorgen jämfört med hyror. Hushållskategorier där färre bor i hyresrätt kan därmed väntas få index där bostadskostnader utgör en relativt liten del av indexpåverkan, trots att utgiften för bostadsköp kan utgöra en stor del av deras budget.

De danska hushållsbudgetundersökningarna försöker, i enlighet med internationella standarder, åtgärda denna skillnad genom att beräkna så kallad hyresekvivalens, även kallat *imputed rent*. Detta innebär att hyresvärdet av den egenägda bostaden uppskattas, och att denna outnyttjade

potentiella inkomst betraktas som en hyreskostnad. Med andra ord förs alternativkostnaden för att bo i sin bostad, istället för att hyra ut den till någon annan, in som en faktisk utgift för hushållet (Danmarks Statistik 2015a). Den svenska hushållsbudgetundersökningen gör inte på detta sätt (Statistiska Centralbyrån 2012b). I de index som produceras i denna studie inkluderas därför hyresekvivalenser under hyreskostnader för de danska indexen, men ej för de svenska.

V.3.b. Kvalitetsjusteringar

Flera av prisändringarna i Sveriges KPI justeras för kvalitetsändringar. Detta behöver göras när en produkt i varukorgen byts ut mot en annan. Sådana kvalitetsuppskattningar sker genom fyra olika metoder, där olika metoder används för olika typer av varor (Statistiska Centralbyrån 2013, 48). Den första är att prisinsamlarna subjektivt anger en värdeförändring på grund av ändrad kvalitet. Den andra är att priseffekterna av en varas olika egenskaper uppskattas genom regressionsanalys av historiska data. Detta möjliggör en uppskattning av hur mycket ändrade egenskaper i en ny produkt bör påverka priset. Den tredje metoden är att värdet på produktens delkomponenter används för att uppskatta kvaliteten, till exempel delar i en bil. Den fjärde metoden är implicita kvalitetsjusteringar, vilket innebär att ingen egentlig kvalitetsuppskattning görs. Istället förlitar man sig på olika indexkonstruktioner som skall skapa kontinuitet i prisserien trots utbytta produkter.

Dansk KPI använder en något annorlunda uppsättning metoder för kvalitetsjusteringar. Subjektiva kvalitetsuppskattningar görs endast av experter, och bara i undantagsfall. Istället används i högre utsträckning olika typer av särskilda indexkonstruktioner för att komma runt kvalitetsändringar (Danmarks Statistik 2015a, 64–65).

Alla dessa metoder bär på olika typer av teoretiska och praktiska problem, som skapar osäkerhet i värderingen av reella priser. SCB påpekar själva att subjektiva kvalitetsjusteringar är starkt ifrågasatta, och påpekar i allmänhet att ”kvalitetsjustering är ett område som ständigt behöver utvecklas” (Statistiska Centralbyrån 2013, 51). Detta har viss betydelse för denna studie, då olika produkter kvalitetsjusteras på olika sätt, och dessa olika produkter har olika vikt i de konstruerade kategoriprisindexen. Detta kan i sin tur påverka kategoriprisindexens avvikelser från plutokratiska index.

En gemensam punkt i båda ländernas KPI är att datorer och annan elektronik kvalitetsjusteras implicit. När nya produkter införs i indexet påverkar de inte priset direkt. Istället beräknas prisförändringar från månad till månad på de varor som även fanns förra månaden. Detta innebär att prisskillnader mellan gamla och nya produkter inte fångas in. Prisindexet tenderar att alltid gå nedåt då priset för varje enskild elektronikprodukt tenderar att falla över tid, när den blir föråldrad. Detta kan leda till en betydande nedåtvriden bias i indexet, vilket påpekats av ILO (2004, 409–410). Som diskuteras i avsnitt *VII.3.c Elektronik* har detta betydelse för tolkningen av denna studies resultat.

VI. Metod

I följande avsnitt presenteras hur kategoriprisindexen har konstruerats, hur de olika varugruppernas påverkan på index har beräknats, samt hur indexavvikelser har räknats om till pengavärden.

VI.1. Indexberäkning

För varje hushållskategori beräknas ett prisindex där hushållens genomsnittliga konsumtionsandelar används som vikter för de olika produktgrupperna. Prisutvecklingen för varje produktgrupp hämtas från konsumentprisindex i respektive land. Prisuppgifterna är årsmedeltal. För den danska undersökningen har jag själv beräknat årsmedeltal baserat på månatliga värden, för att öka jämförbarheten med det svenska materialet.

Indexet är ett kedjat Fisher-prisindex med årslänkar, baserat på formlerna av den typ som beskrivs i United Nations m.fl. (2009). Detta är inte samma formel som i vare sig det svenska eller danska KPI:et, men det är ett så kallat superlativt index. Det svenska KPI:et är i sina årslänkar ett kedjat Walsh-index (Statistiska Centralbyrån 2013, 47), vilket är en typ av superlativt index. Superlativa index producerar snarlika resultat, oavsett exakt formel (ILO 2004, 2). Danmarks KPI är istället ett typ av fastviktsindex (Danmarks Statistik 2005, 37). Jag använder dock ett kedjat Fisher-prisindex med årslänkar även för de danska indexen, för att öka jämförbarheten med de svenska resultaten.

Ett Fisher-prisindex är det geometriska medelvärdet av ett Laspeyres-prisindex och ett Paasche-prisindex. Årslänkarna i Laspeyres-prisindexet (L_p) för år y beräknas enligt följande formel:

$$L_p^y = \frac{\sum_i p_i^y q_i^{y-1}}{\sum_i p_i^{y-1} q_i^{y-1}}$$

I formeln anger p priset för varugrupp i , medan q anger motsvarande kvantitet. Kvantiteten är här respektive varugrupps andel av hushållskategoriens totala utgifter under respektive år.

Paasche-prisindexets årslänkar (P_p) beräknas enligt följande formel:

$$P_p^y = 1 / \frac{\sum_i p_i^{y-1} q_i^y}{\sum_i p_i^y q_i^y}$$

I respektive index multipliceras varje årslänk med tidigare års indexvärde. Det första året ges indexvärdet 100. Det slutgiltiga Fisher-prisindexet framtages genom att beräkna det geometriska medelvärdet av de två indexen för respektive år.

Det svenska källmaterialet saknar dock kvantitetsdata för ett flertal år, så data har imputerats från föreliggande eller efterliggande år, beroende på vad som finns tillgängligt. Detta innebär i

praktiken att vissa av indexen inte är att betrakta som kedjade Fisher-prisindex. För dimensionen socio-ekonomisk grupp finns bara kvantitetsdata från 2006 att tillgå, så detta är i praktiken ett index med fasta vikter, vilket kan resultera i en substitutionsbias som höjer indexens värde.

VI.2. Indexpåverkan

För varje index beräknas hur stor påverkan varje indexpost (produktgrupp) har på indexutvecklingen överlag. Detta beräknas med följande formel:

$$I_i^y = (p_i^y / p_i^{y-1} - 1) \frac{q_i^{y-1}}{\sum_a q_a^{y-1}} L_p^{y-1}$$

Påverkan på index av produktgruppen i för år y beräknas genom priset p och kvantiteten q . Kvantiteten q omvandlas till en andel av de totala kvantiteterna genom att dividera med summan av alla varugrupper a . Genom att multiplicera med tidigare års Laspeyres-indexvärde får vi fram ett tal som exakt motsvarar antalet indexenheter som indexposten i har bidragit med till indexvärdet för år y .

Summeras värden för alla år får man hur stor påverkan indexposten har haft under hela indexperioden. Summan av alla indexposters påverkan är lika med skillnaden i indexvärde mellan startår och slutår. Därmed kan varje indexposts påverkan omvandlas till en procentuell andel av den totala indexförändringen, genom att dividera med slutårets Laspeyres-indexvärde.

Denna formel baseras på de principer som beskrivs av Statistics Japan (2015). Den har behövt anpassas något för att kunna användas på ett kedjeindex med löpande kvantitetsvikter. Eftersom den baseras på Laspeyres-indexformeln avviker den något från den faktiska påverkan på huvudindexet, som ju är av typen Fisher. Att beräkna indexpåverkan på ett sådant index skulle vara långt mer komplicerat, och någon etablerad formel finns förmodligen inte. Den formel som används här ger dock en god uppskattning av indexpostens betydelse i indexet. Det är dessutom den relativa storleken hos de olika indexposternas påverkan som är av huvudsakligt intresse, inte deras absoluta och exakta storlek.

VI.3. Beräkning av levnadskostnadsändring

Skillnaden i indexvärden mellan olika år ger en bild av de relativa förändringarna i levnadskostnader. Dessa relativa förändringar har sedan räknats om till absoluta förändringar mätt i kronor. Detta uppskattas genom att multiplicera de genomsnittliga årliga utgifterna för ett hushåll under det första året med den procentuella kostnadsutveckling som indexet i sin helhet indikerar.

Denna totala förändring kan sedan fördelas på olika indexposter genom att multiplicera förändringen med varje indexposts andel av indexpåverkan. Ifall indexpåverkan för en

produktgrupp har varit negativ blir värdet i kronor också negativt, vilket indikerar att produktgruppen har sänkt hushållens levnadskostnader med så många kronor.

Ett annat användningsområde är att jämföra de beräknade levnadskostnadsökningarna för en hushållstyp med deras beräknade ökning enligt ett plutokratiskt index. Levnadskostnadsökningarna mätt i kronor beräknas för respektive index enligt den metod som beskrivits ovan. Skillnaden mellan dessa värden anger hur mycket hushållens levnadskostnader, mätt i kronor, har överskattats eller underskattats av ett plutokratiskt index.

För att avgöra om denna överskattning eller underskattning har någon substantiell signifikans jämförs avvikelserna med hushållens genomsnittliga utgifter vid slutåret. Avvikelsen dividerat med totala årliga utgifter anger hur många procent av hushållets utgifter skillnaden utgör. De totala utgifterna vid slutåret beräknas på olika sätt i den svenska och den danska undersökningen, på grund av bristande underlag i den svenska. För dansk statistik används faktiska totala utgifter vid slutåret, enligt hushållsbudgetundersökningarna. För den svenska multipliceras startårets utgifter med indexets procentuella förändring vid slutåret. Detta överskattar hushållens utgifter vid slutåret, eftersom de faktiska utgifterna inte väntas följa levnadskostnadernas utveckling. Därmed underskattas, i beräkningarna på Sverige, hur stor del av hushållens utgifter som indexavvikelsen utgör.

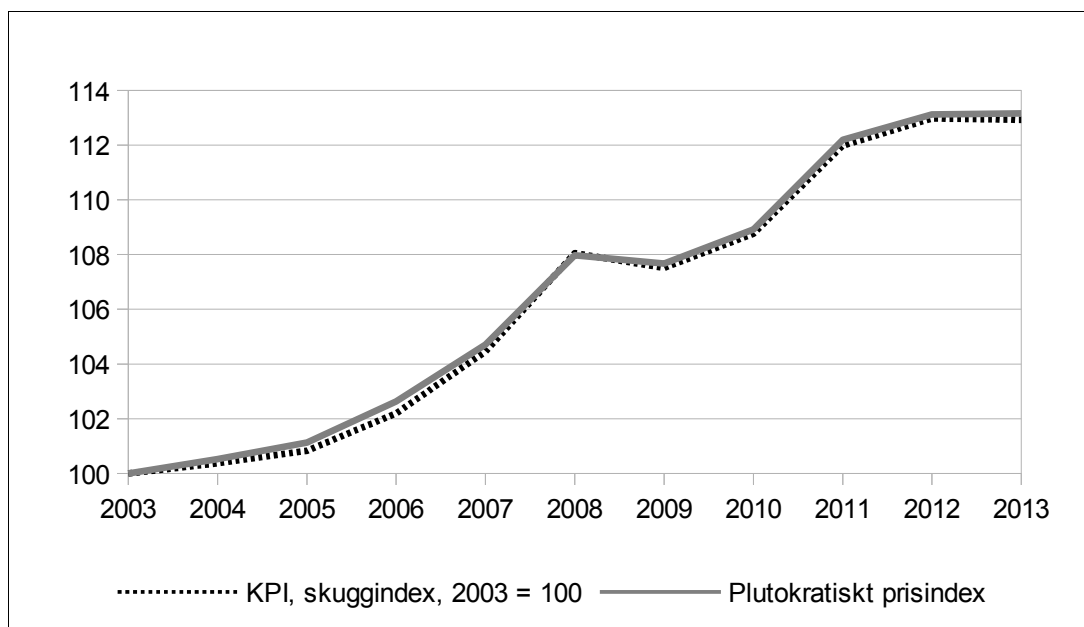
VII. Resultat

I detta kapitel presenteras de konstruerade indexens utveckling över tid. Indexen jämförs med varandra för att avgöra vilka hushåll som vunnit eller förlorat på ett traditionellt beräknat (plutokratiskt) konsumentprisindex. Därefter beräknas och diskuteras vilka varugrupper som har haft störst påverkan på hushållskategoriernas relativa levnadskostnadsändringar. Slutligen presenteras siffror på hur stora avvikelserna är mellan kategoriprisindex och plutokratiska index har varit, mätt i kronor.

VII.1. Plutokratiska index

Som referenspunkt för alla kategoriprisindex används index som beräknas på hela befolkningen i respektive land, så kallade plutokratiska index. Dessa jämförs med officiella KPI för respektive land i Figur 1 och Figur 2. Avvikelseerna mellan de svenska indexen är minimala. Detta tyder på att den indexformel och den källdata som använts stämmer någorlunda bra överens med den officiella KPI:n för den svenska studien. Mellan de danska indexen finns dock en stadigt växande avvikelse från 2007 och framåt. I stort sett har dock det danska experimentella indexet och det officiella samma rörelseriktning och form. Avvikelsen gentemot dansk KPI är förväntad, då dansk KPI använder fasta vikter, medan mitt index är superlativt. Fastviktsindex tenderar nämligen att öka snabbare än superlativa index, då de inte tar hänsyn till substitution.

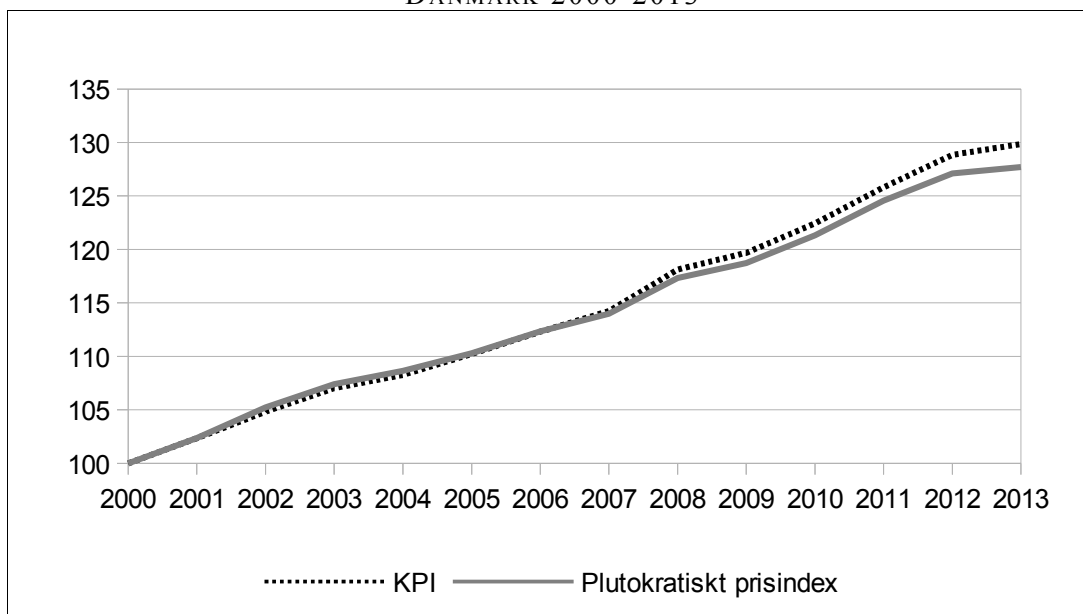
FIGUR 1: EXPERIMENTELLT PLUTOKRATISKT PRISINDEX KONTRA OFFICIELLT KPI I SVERIGE 2003-2013

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

Anm.: Officiell KPI har omvandlats från 1980 = 100 till 2003 = 100 för att underlätta jämförelsen.

FIGUR 2: EXPERIMENTELLT PLUTOKRATISKT PRISINDEX KONTRA OFFICIELL KPI I DANMARK 2000-2013

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

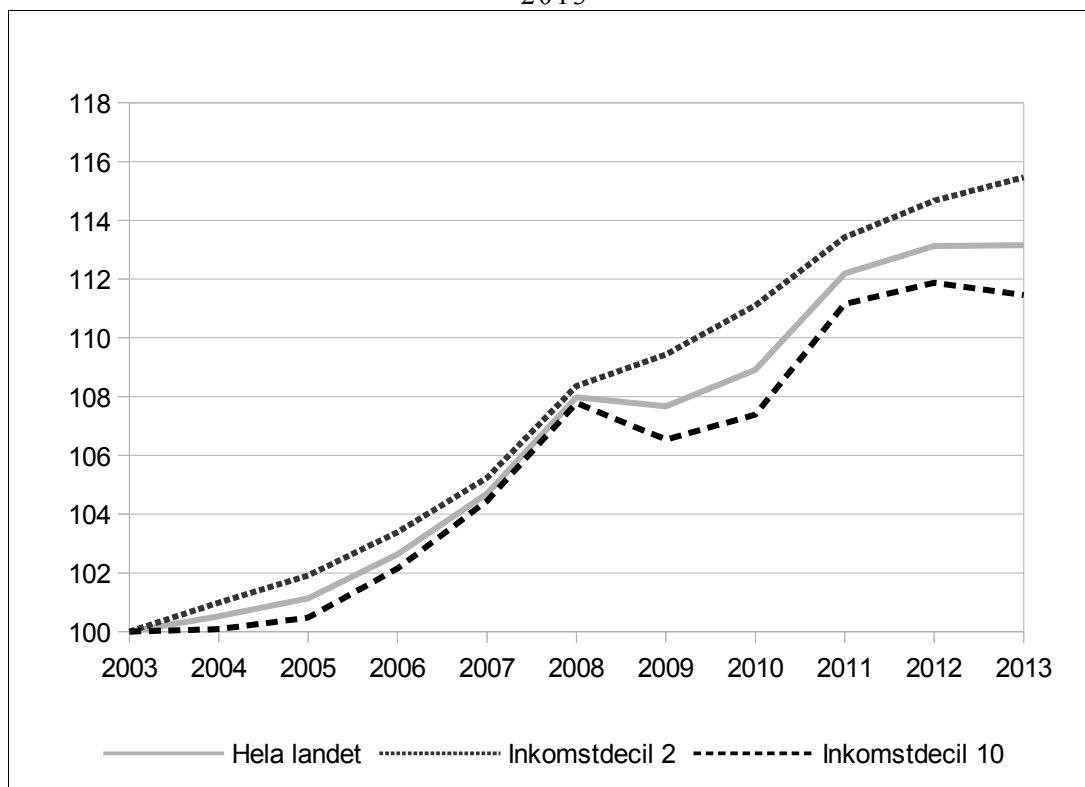
VII.2. Avvikelser mellan index

Samtliga dimensioner av hushållskategorier visar betydande skillnader i levnadskostnadsutveckling för olika hushåll. Generellt verkar små hushåll med låg inkomst och personer med hög ålder ha upplevt de största ökningarna i levnadskostnader, med några viktiga undantag.

VII.2.a. Inkomst

För svenska hushåll är sambandet mellan inkomst och levnadskostnadsökningar tydligt. Inkomstdecilerna 1–5, alltså de hushåll som har inkomster under genomsnittet, har upplevt de högsta ökningarna i levnadskostnader. För inkomstdecilerna 6–10 är levnadskostnadsökningarna lägre desto högre inkomst hushållet har. De högsta levnadskostnadsökningarna har den näst fattigaste decilen haft, medan den rikaste decilen har haft de lägsta levnadskostnadsökningarna (Tabell 4, Appendix B). Figur 3 visar hur deras avvikelser från det plutokratiska indexet har ökat över tiden. Inkomstdecilernas levnadskostnadsutveckling konvergerade mellan 2005 och 2008, men de har alltid befunnit sig på var sin sida om det plutokratiska indexet. Idén om att olika inkomstgruppers avvikelser från KPI slumpmässigt kretsar kring medelvärdet och jämnar ut sig över tid verkar alltså inte stämma här.

FIGUR 3: KATEGORIPRISINDEX FÖR URVAL AV INKOMSTDECILER I SVERIGE 2003-2013

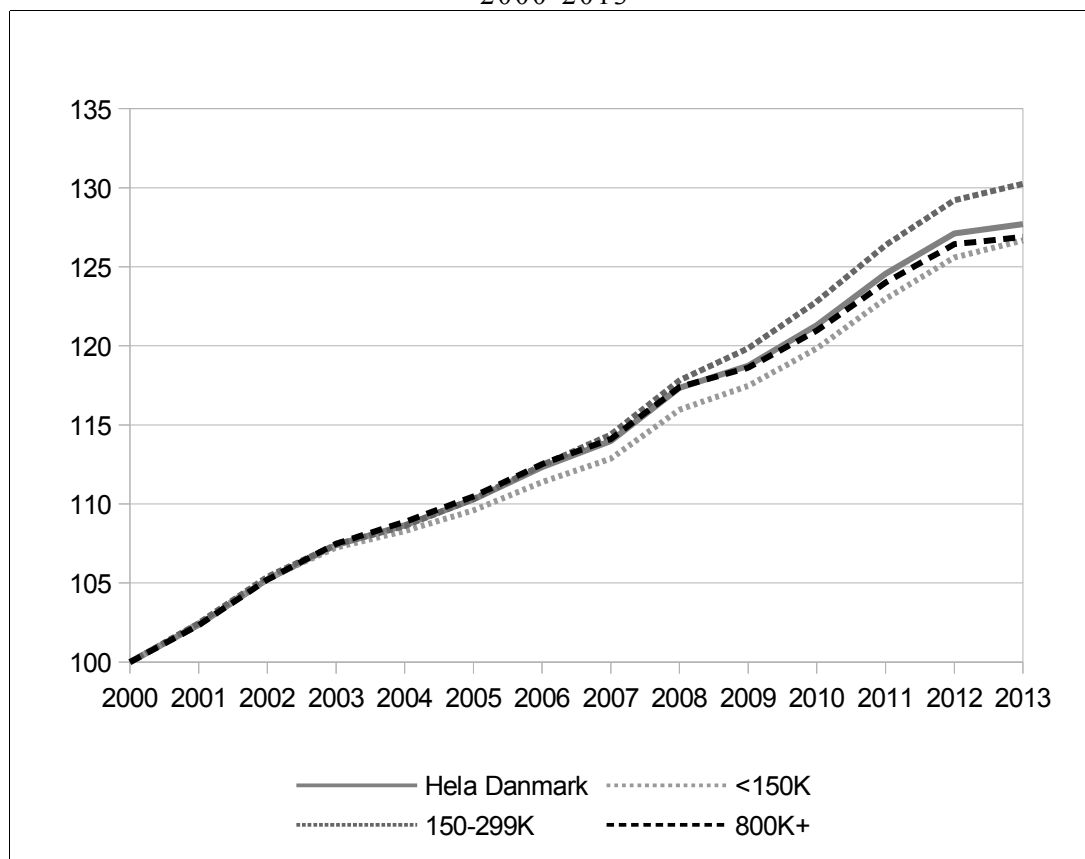
Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

I Danmark är bilden något mer komplex. Generellt sett finns även här ett negativt samband mellan inkomst och levnadskostnadsökningar, ifall man tittar på indexvärden vid slutåret. Medelavvikelsen från plutokratiskt index är dock minimal för alla kategorier förutom den lägsta och den näst lägsta inkomstklassen. Den största skillnaden gentemot Sverige är dock att den kategori hushåll som har de allra lägsta inkomsterna också har haft den allra minsta levnadskostnadsökningen (Tabell 10, Appendix C).

Liksom i Sverige uppvisas stadigt ökande avvikelser från det plutokratiska indexet för vissa kategorier av hushåll. Den kategori som drabbats värst, hushållen med näst lägst inkomst, har haft en stadigt ökande avvikelse sedan 2008. Innan dess är avvikelserna små, vilket förklarar den låga medelavvikelsen. Samtidigt har hushållen med lägst inkomst också ökat sin avvikelse och relativt sett gynnats jämfört med det plutokratiska indexet (Figur 4).

I Sverige är plutokratiskt index mest representativt för inkomstdecil 7, alltså hushåll med inkomster en bra bit över medel (Tabell 4, Appendix B). I Danmark är det plutokratiska indexet mest representativt för den näst högsta inkomstklassen vid slutåret. Beräknat på medelavvikelse är dock indexet mer representativt för både den högsta och den mellersta inkomstklassen (Tabell 10, Appendix C).

FIGUR 4: KATEGORIPRISINDEX FÖR URVAL AV INKOMSTKLASSER I DANMARK
2000-2013

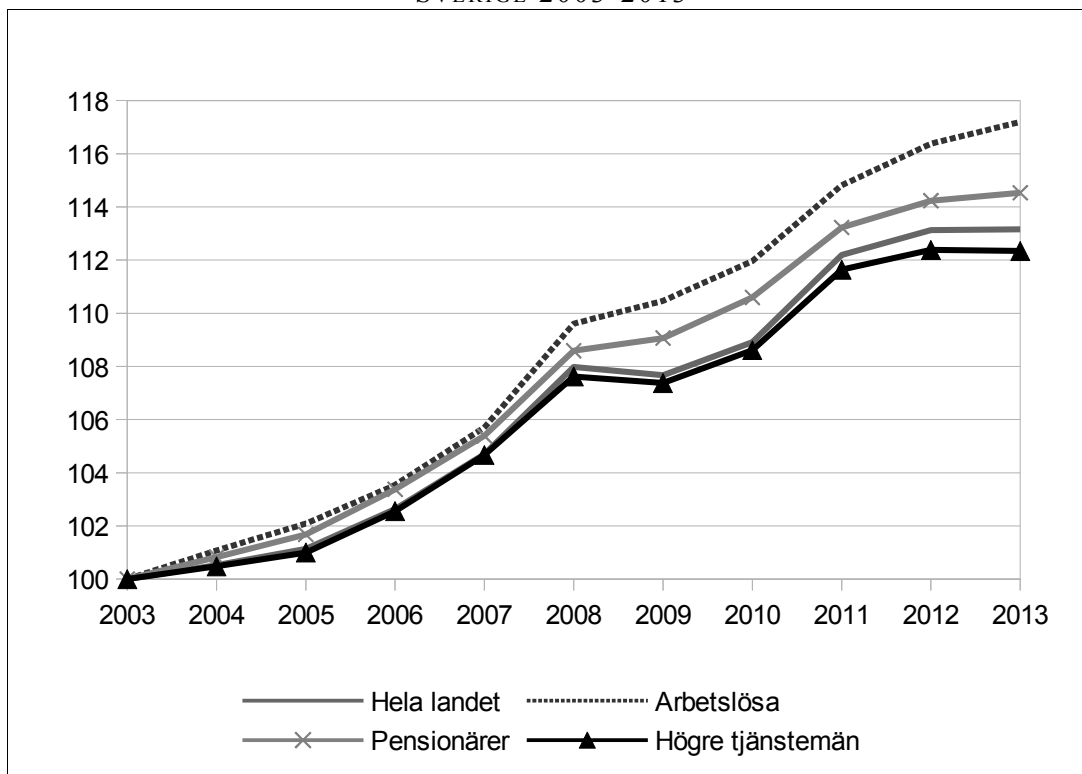

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

VII.2.b. Socioekonomisk grupp

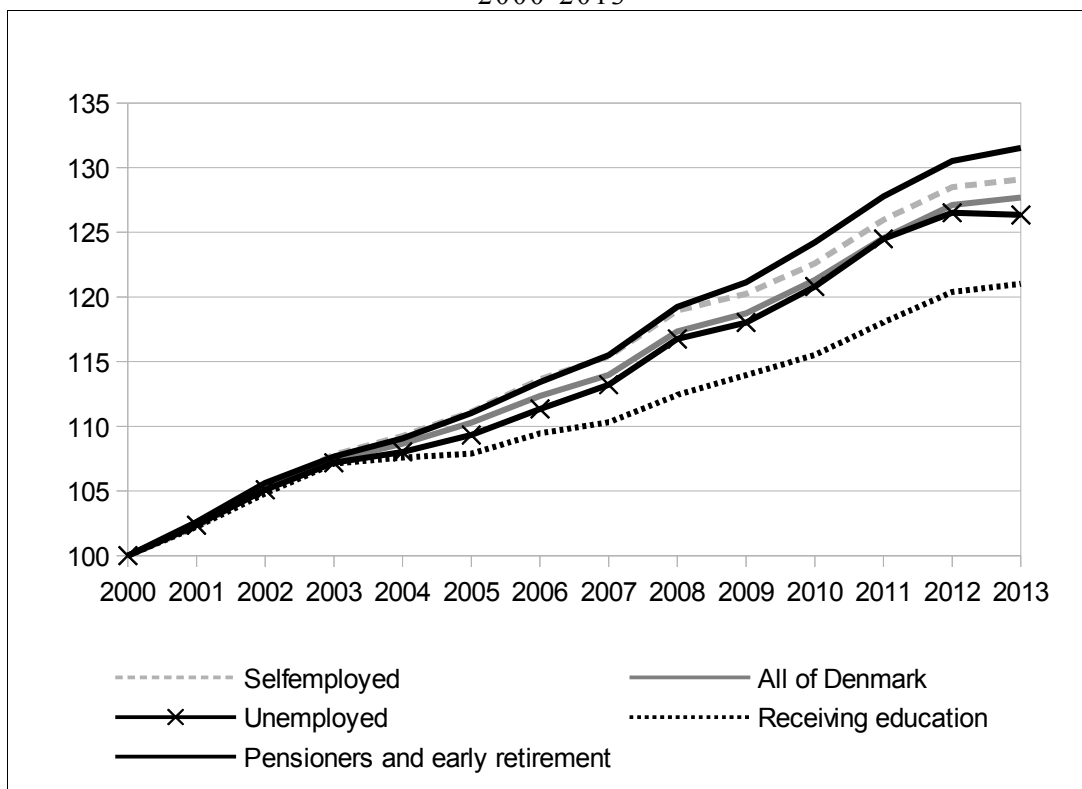
I Sverige har de icke förvärvsarbetande grupperna, alltså arbetslösa, pensionärer och studerande, haft de största levnadskostnadsökningarna. Arbetslösa är den grupp som har den i särklass största positiva avvikelsen från plutokratiskt index, följda av pensionärer. Vi ser också att arbeten med högre status tycks höra samman med lägre prisökningar, med undantaget att lägre tjänstemän har lägre levnadskostnadsökningar än medelhöga tjänstemän. Plutokratiskt index är mest representativt för arbetare, om man tittar på indexvärdet vid slutåret, men mest representativt för tjänstemän av mellangrad om man ser på medelavvikelsen för hela indexperioden (Tabell 18, Appendix D). Rangordningen av de olika socioekonomiska gruppernas indexvärden är konstant under hela perioden (Figur 5).

FIGUR 5: KATEGORIPRISINDEX FÖR URVAL AV SOCIOEKONOMISKA GRUPPER I SVERIGE 2003-2013

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

FIGUR 6: KATEGORIPRISINDEX FÖR URVAL AV SOCIALA GRUPPER I DANMARK 2000-2013

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

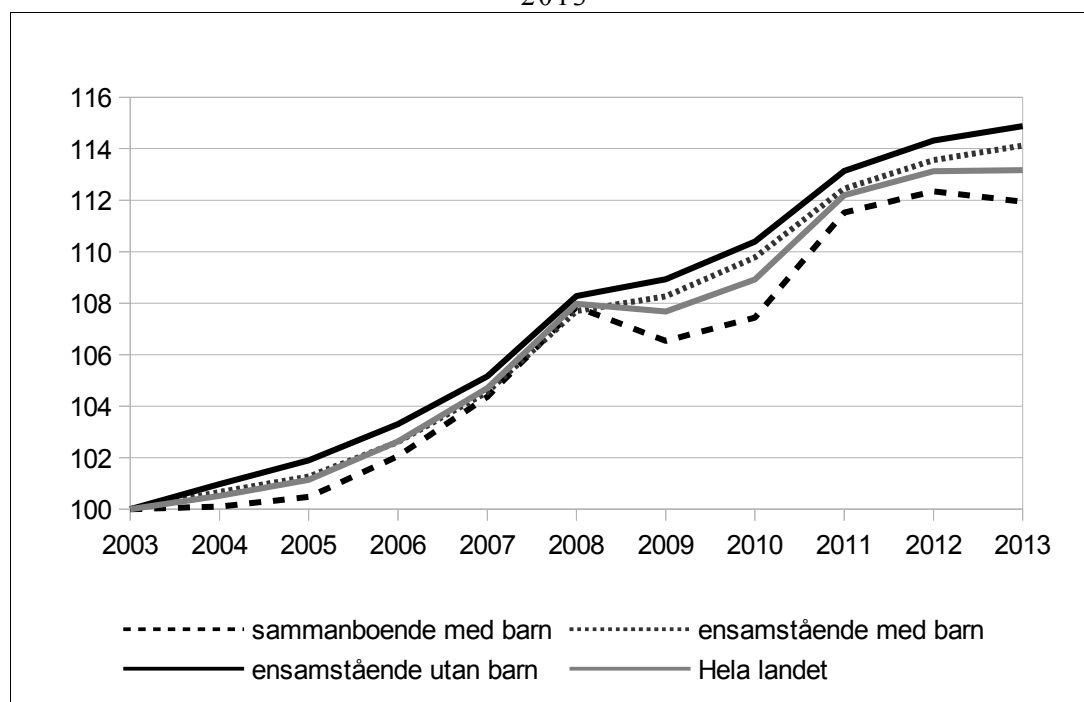

De danska resultaten är mycket olika de svenska. Pensionärer är förvisso den grupp som i särklass haft störst levnadskostnadsökningar, med en ökning på nästan 14% över plutokratiskt index. Arbetslösas index ligger istället under det plutokratiska. Studenter är här den grupp som har de allra lägsta levnadskostnadsökningarna, med ett index som vid slutåret ökat hela 24% mindre än det plutokratiska. Medelavvikelsen från plutokratiskt index följer i stort sett samma mönster (Tabell 24, Appendix E). Skillnaderna mellan de olika grupperna verkar stadigt öka över tiden, men skillnaderna är små innan 2003 (Figur 6). Vi ser också att indexet är relativt representativt för arbetslösa. Mest representativt är det för ”övriga icke ekonomiskt aktiva” om man tittar på slutåret, eller för ”anställda på mellannivå” om man ser på medelavvikelse.

VII.2.c. Hushållstyp

För Sverige jämförs hushåll med eller utan barn, samt ensamhushåll mot sammanboende. Ensamstående utan barn har den högsta levnadskostnadsökningen, följt av ensamstående med barn. Det plutokratiska indexet är mest representativt för den heterogena kategorin ”övriga hushåll” samt för sammanboende utan barn. Sammanboende med barn har den lägsta levnadskostnadsökningen. Kategorierna har exakt samma rangordning både för indexvärde vid slutåret och för medelavvikelse från plutokratiskt index (Tabell 32, , Appendix F). Av detta kan vi dra två slutsatser. För det första att fler personer i hushållet innebär en lägre levnadskostnadsökning. För det andra att antal vuxna påverkar mer än antal barn. Liksom för inkomstdeciler i Sverige ser vi en konvergens mellan år 2005 och 2008, men rangordningen av indexvärden är i stort sett stabil över hela perioden (Figur 7).

FIGUR 7: KATEGORIPRISINDEX FÖR URVAL AV HUSHÅLLSTYPER I SVERIGE 2003-2013

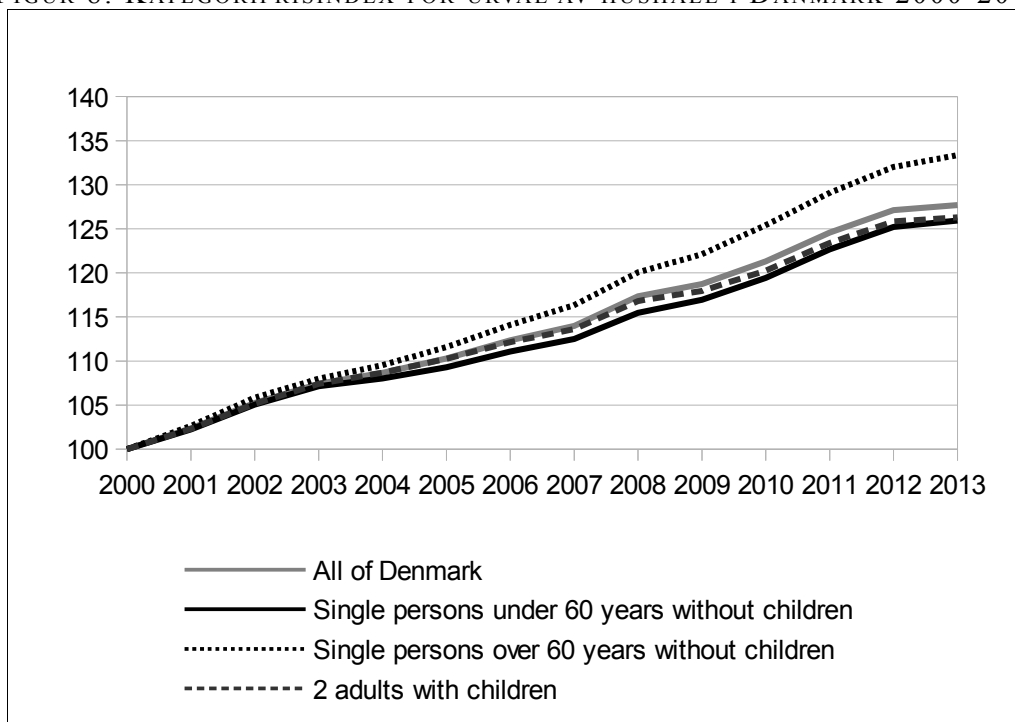

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB

Den danska statistiken tillför dimensionen ålder, vilket har en ännu större påverkan än antal personer i hushållet. Ensamhushåll med personer över 60 år har haft de största levnadskostnadsökningarna, men ensamhushåll med personer under 60 år har haft de minsta. Detta stämmer väl överens med skillnaden mellan indexen för pensionärer respektive studerande ovan. I övrigt följer hushållen samma mönster som i Sverige, alltså att fler personer innebär mindre levnadskostnadsökningar (Tabell 40, Appendix G).

Plutokratiskt index är mest representativt för ensamstående med barn, alternativt hushåll med två vuxna under 60 utan barn, beroende på om man ser på avvikelse vid slutåret eller medelavvikelse. Rangordningen i avvikelse är densamma för indexvärde vid slutår och medelavvikelse, förutom att de två närmast mitten byter plats med varandra. Till skillnad från inkomstklasserna börjar inte avvikelserna efter 2008, utan ökar åtminstone sedan 2003 (Figur 8).

FIGUR 8: KATEGORIPRISINDEX FÖR URVAL AV HUSHÅLL I DANMARK 2000-2013

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

VII.3. Avgörande produktkategorier

De avvikelser mellan indexen som beskrivs ovan kan i stor utsträckning förklaras av prisändringar hos ett fåtal produktkategorier. Skillnader i hyreskostnader utgör den i särklass viktigaste posten, men även fordonskostnader och elektronik förklarar stora delar av skillnaderna mellan olika kategorier av hushåll.

VII.3.a. Hyra och bostadskostnader

Hyreskostnader är den enskilt viktigaste posten för att förklara de lägre inkomstgruppernas högre levnadskostnadsökningar. För inkomstdecil 2 i Sverige utgör hyreskostnader hela 41% av levnadskostnadsökningarna under perioden och detta har i sig inneburit att deras levnadskostnader ökat med 3,76 procentenheter mer än det plutokratiska indexet anger (Tabell 7, Appendix B).

För decilen med högst inkomster har hyror bara utgjort 7% av levnadskostnadsökningarna. Hyrornas begränsade inverkan har i sig inneburit att levnadskostnaderna för denna grupp ligger 1,85 procentenheter under det plutokratiska indexet. Den låga andelen hyreskostnader är den enskilda faktor som bidragit mest till att hushåll med höga inkomster har haft låga levnadskostnadsökningar (Tabell 9, Appendix B).

För hela produktkategorin ”bostad” är skillnaderna inte lika stora, men mönstret är detsamma. Bostadskostnader är den kategori där både höginkomst- och och låginkomsthushåll avviker mest från det plutokratiska indexet. Prisökningar för alla bostadsrelaterade utgifter utgör 47% av levnadskostnadsökningarna för inkomstdecil 2, men endast 27% för inkomstdecil 10 (Tabell 6 & 8, Appendix B). Dessa skillnader har i sig inneburit en avvikelse i levnadskostnadsindex för inkomstdecil 2 med 2,57 procentenheter över plutokratiskt index. Motsvarande siffra för inkomstdecil 10 är 1,52 procentenheter under plutokratiskt index.

Två effekter ligger bakom dessa avvikelser. Den ena är att rikare hushåll lägger en mindre andel av sina utgifter på bostaden, vilket gör att de påverkas mindre av prishöjningar på bostadsrelaterade varor och tjänster. Dessa priser har samtidigt ökat snabbare än andra. Den andra är att rikare hushåll hyr sin bostad i mindre utsträckning, i kombination med att hyrorna har ökat snabbare än kostnaderna för andra bostadsformer. De omvända förhållandena gäller för fattigare hushåll, som lägger en större andel av sina pengar på bostaden, och som i större utsträckning hyr sin bostad.

Detta är också den enskilt viktigaste förklaringen till att arbetslösa har haft högre levnadskostnadsökningar än genomsnittet (Tabell 21, Appendix D). För pensionärer är bostadskategorin den viktigaste, men hyror som enskild faktor hamnar först på en fjärdeplats (Tabell 22–23, Appendix D). Pensionärer bor inte lika ofta i hyresrätter, men bostadskostnaderna utgör ändå en större del av utgifterna än för andra, på grund av att gruppen i genomsnitt har låga inkomster.

Bostadskostnadernas effekter är också tydliga om man ser på antal vuxna och barn i hushållet. Ensamstående, med eller utan barn, bor ofta i hyresrätt och lägger en stor del av sina utgifter på bostaden (Tabell 34–37, Appendix F). Sammanboende med barn bor ofta i egen bostad och lägger en mindre del av sina utgifter på bostaden (Tabell 38–39, Appendix F).

Som diskuterades i avsnitt V.3.a finns det dock ett alternativt sätt att beräkna bostadskostnader för dem som äger sin bostad. Man kan argumentera för att bostadskostnaderna underskattas för dessa grupper i beräkningarna ovan, och att hyresekvivalenser bör användas för att indexen ska bli jämförbara. Sådana hyresekvivalenser tillämpas i det danska materialet, vilket möjliggör att denna invändning indirekt kan prövas. Mönstren i de danska indexen är dock slående lika de svenska. Avvikelse mellan inkomstgrupper har i regel bostad/hyra som enskilt viktigaste förklaring (Tabell 12–17, Appendix C). Detsamma gäller för avvikelser mellan socioekonomiska grupper och mellan olika hushållstyper (Tabell 27–31, Appendix E & 42–47, Appendix G).

VII.3.b. Fordon och transporttjänster

Transport utgör, efter bostad, den andra viktigaste kategorin produkter som skapat levnadskostnadsökningar i de plutokratiska indexen. Transportkostnaderna har dock andra effekter än bostadskostnaderna på skillnader mellan olika hushåll. I Sverige har kostnaderna för privatfordon en utjämnande effekt på skillnader i levnadskostnadsökningar mellan olika inkomstdeciler. Hushåll med lägre inkomst kör mindre bil och påverkas därför inte lika mycket av de relativt stora prisökningarna på fordonsrelaterade varor och tjänster (Tabell 6–7, Appendix B). Detta innebär att deras kategoriprisindex inte avviker så mycket från det plutokratiska som det annars skulle ha gjort.

Å andra sidan lägger hushåll med låg inkomst mer pengar på transporttjänster, vilket innefattar kollektivtrafik. Prisökningarna har här varit stora procentuellt sett, men de genomsnittliga utgifterna utgör en för liten del av hushållens totala utgifter för att påverka indexet i någon större utsträckning.

I Danmark är mönstren liknande. Den dyrare kollektivtrafikens påverkan på hushållen med lägst inkomst är mer påtaglig, möjligtvis på grund av att kollektivtrafik här finns som en egen post (Tabell 12–13, Appendix C). För studenter i Danmark är kollektivtrafiken den enskilda produktgrupp som höjt levnadskostnaderna mest. De lägre kostnaderna för privatfordon väger dock upp detta (Tabell 30–31, Appendix E). Liksom i Sverige har produktgruppen transport, betraktad i sin helhet, en utjämnande verkan på hushållens levnadskostnadsändringar. Detta på grund av att konsumtionsmönstren för privatfordon är närmast motsatta de för bostadskostnader.

VII.3.c. Elektronik

Olika elektronikvaror finns inte med som enskilda varukategorier i den svenska undersökningen. Istället är de inbakade under kategorier som rekreation och kultur, på grund av brister i källmaterialet. Deras påverkan på indexen går inte att avgöra. Däremot finns de med i den danska undersökningen, och uppvisar där stor vikt för resultatet.

Prisindexen för datorer, telefoner och annan elektronik har varit fallande under perioden. I det plutokratiska indexet är 4 av de 5 viktigaste levnadskostnadssänkande produktgrupperna olika

typer av elektronikvaror (Tabell 3, Appendix A). Detta är den enskilt viktigaste förklaringen till varför studenter och de allra fattigaste hushållen i Danmark uppmäts ha lägre levnadskostnadsökningar än plutokratiskt index. Dessa hushåll lägger en relativt stor del av sina utgifter på sådana varor, vilket drar ner värdet på deras levnadskostnadsindex (Tabell 13, Appendix C & Tabell 31, Appendix E). Om man skulle bortse från elektronikprodukter i indexen hade både studenter och hushållen med lägst inkomst gått från att ha de lägsta levnadskostnadsökningarna till att ligga över plutokratiskt index. Dessa varor utgör det stora undantaget till regeln om att mindre hushåll med lägre inkomst har högre levnadskostnadsökningar.

Som diskuterades i avsnitt V.3.b finns det teoretiska problem med det sätt som prisutvecklingen på datorer och liknande varor beräknas. Detta gäller både Sverige och Danmark, som här använder samma grundläggande metod. Prisindexets uppbyggnad innebär att det systematiskt pekar nedåt, nästan oavsett hur priserna rör sig över tid. Detta innebär att de ”vinster” i levnadskostnad som små och unga hushåll uppmäts ha upplevt på grund av minskande priser för elektronik kan vara grovt överskattade. Att danska studenter, eller hushåll med de lägsta inkomsterna, skulle ha haft de lägsta levnadskostnadsökningarna är därmed ett resultat som bör betraktas med skepsis.

VII.3.d. Alkohol och tobak

I Sverige har de två socioekonomiska grupperna med högst levnadskostnadsökningar, arbetslösa och pensionärer, produktgruppen alkohol och tobak som en av de viktigaste källorna till levnadskostnadsökningar (Tabell 21 & 23, Appendix D). Tobak utgör den viktigaste delen av detta, och är den enskilt viktigaste levnadskostnadshöjaren för pensionärer, samt den tredje viktigaste för arbetslösa. Denna stora påverkan kan dock vara en artefakt som orsakats av indexberäkningen för svenska socioekonomiska grupper, där endast ett år av hushållsbudgetundersökningar finns med. I den danska undersökningen, samt i de andra svenska dimensionerna, spelar alkohol och tobak en mindre roll. Det finns dock även där en tendens till att små hushåll med låga inkomster och hög ålder spenderar en större del av sin inkomst på tobak, vilket har bidragit till att öka deras levnadskostnader jämfört med genomsnittet. Denna effekt är dock relativt svag (Tabell 12 & 14, Appendix C; Tabell 26, Appendix E; Tabell 44, Appendix G).

VII.4. Vinster och förluster i kronor

En jämförelse av levnadskostnadsindex med hushållens genomsnittliga utgifter ger en indikation på deras förväntade levnadskostnadsökningar mätta i kronor. Detta möjliggör en jämförelse mellan kategoriprisindex och plutokratiskt index, för att se hur mycket varje hushållskategori ”vunnit” eller ”förlorat” i jämförelse med det plutokratiska indexet.

Bland inkomstdecilerna i Sverige är decil 4 den största förloraren jämfört med plutokratiskt index, om man mäter i pengar (Tabell 5, Appendix B). Denna grupp hushåll har i genomsnitt haft årliga kostnader på 3798 kronor mer än vad plutokratiskt index indikerar år 2013. Decil 10, alltså de med högst inkomst, är de största vinnarna, då plutokratiskt index överskattar deras levnadskostnader med 7557 kronor samma år. Om man beräknar denna avvikelse från plutokratiskt index som en procentuell andel av hushållens genomsnittliga årliga utgifter blir bilden något annorlunda. De stora förlorarna är decilen med näst lägst inkomst. Plutokratiskt index underskattar deras levnadskostnader med 3315 kronor, vilket är 1,93% av dessa hushålls genomsnittliga utgifter år 2013. Vinnarna är dock desamma. De rikaste hushållens levnadskostnader överskattas med 1,35% av dessa hushålls årliga utgifter.

I Danmark drabbas en inkomstgrupp särskilt hårt. För hushållen med näst lägst inkomster underskattar plutokratiskt index de årliga levnadskostnaderna med 4013 danska kronor, vilket är 2,32% av deras genomsnittliga årliga utgifter år 2013 (Tabell 11, Appendix C). I övrigt är avvikelserna mindre betydande. De rikaste hushållens levnadskostnader överskattas med 3381 kronor, vilket är 0,64% av deras utgifter.

I Sverige är arbetslösa den socioekonomiska grupp vars levnadskostnader verkar ha underskattats mest. Enligt ett kategoriprisindex är deras årliga levnadskostnader 7118 kronor mer än vad plutokratiskt index indikerar år 2013, vilket utgör hela 3,44% av deras årliga utgifter (Tabell 19, Appendix D). Undersökningen av svenska socioekonomiska gruppers index bör dock betraktas med varsamhet, på grund av bristande budgetmaterial.

I Danmark är det istället pensionärer som är den socioekonomiska grupp vars levnadskostnader har underskattats mest. Enligt deras kategoriprisindex är gruppens årliga levnadskostnader 6032 kronor mer än vad plutokratiskt index indikerar. Detta utgör 2,64% av deras årliga utgifter år 2013. Motsvarande siffror för egenföretagare är 4294 kronor och 1,17% (Tabell 25, Appendix E).

I Sverige underskattas de årliga levnadskostnaderna för ensamstående utan barn med 2753 kronor, vilket är 1,4% av deras utgifter (Tabell 33, Appendix F). I Danmark har hushåll med ensamstående över 60 utan barn haft levnadskostnader på 7280 kronor över vad plutokratiskt index indikerar, vilket är 3,97% av gruppens genomsnittliga utgifter (Tabell 41, Appendix G). Detta gör dem till den kategori av hushåll som allra mest missgynnas av ett plutokratiskt index.

VIII. Analys

Den starkaste generella trenden är att små hushåll med låga inkomster har erfarit högre kostnadsökningar än genomsnittet på grund av att hyror har ökat snabbare än den genomsnittliga prisstegringen. Hushållen med allra lägst inkomster tycks dock, vid en första anblick, inte vara värst drabbade. Den mer detaljerade studien av Danmark indikerar att detta beror på att yngre personer lägger en relativt stor del av sin inkomst på elektronik, en grupp varor som har haft fallande prisindex. De yngres stora andel bostadskostnader kan därför vägas upp av fallande elektronikpriser.

Denna elektronikeffekt gäller dock inte för hushåll med äldre personer, som konsumerar relativt lite sådana varor. Därför är ensamboende pensionärer den grupp vars levnadskostnader underskattats mest. Det finns dock starka skäl att tro att prisindexen för elektronikvaror överdriver prisminskningarna. Med andra ord kan även ungas hushåll ha underskattade levnadskostnader.

Att just hyror är viktiga levnadskostnadshöjare innebär att hushåll i hyresrätter har haft ännu högre levnadskostnadsökningar än vad som presenterats här. En uppdelning mellan hushåll i hyresrätt och andra bostadsformer är dock inte möjlig med det tillgängliga materialet. Hushåll med privatfordon bör också ha drabbats särskilt hårt, men inte heller här är en uppdelning mellan hushåll möjlig. Dessa två faktorer indikerar dock att regionala skillnader i levnadskostnader kan vara betydande. Möjligtvis skulle dessa index jämnas ut av att höjda hyror ökar levnadskostnaderna i städer, medan höjda fordonskostnader ökar dem på landsbygden. Samtidigt riskerar hushåll i städer, med större andel utgifter för kollektivtrafik, drabbas hårdare än vad de nuvarande indexen anger.

VIII.1. Budgetmaterialets validitet och reliabilitet

De svenska hushållsbudgetundersökningarnas reliabilitet är tvivelaktig. De uppskattade felmarginalerna är stora, och det är möjligt att många av de skillnader mellan hushållskategorier som beskrivits här inte är statistiskt signifikanta, om man tar detta i beaktning. Det kan därför vara bättre att betrakta skillnaderna mellan olika hushållskategorier som skillnader mellan olika exempelhushåll, där varje hushåll har olika konsumtionsmönster, men som inte nödvändigtvis helt representerar en särskild samhällsgrupp. Vad som då ändå påvisats är att olika konsumtionsmönster kan leda till divergens i levnadskostnadsökningar, och att konsumtion av vissa produktgrupper är särskilt avgörande för detta.

Problemet som kvarstår är att budgetundersökningarna behandlar den genomsnittliga konsumtionen inom grupper av förmodligen heterogena hushåll. Liksom i ett plutokratiskt index representerar därmed varukorgen ett konsumtionsmönster som inget hushåll har (t.ex. ett hushåll som har 40% hyresrätt och 60% egen bostad). Framtida undersökningar av detta slag skulle

kunna gynnas av att välja ut, eller konstruera, typhushåll från olika samhällsgrupper, istället för genomsnittshushåll. Detta skulle bättre kunna fånga skillnader mellan hushåll och ge kategoriprisindexen en ökad validitet. Vad som utgör ett typhushåll, och hur väl detta representerar en viss grupp, är dock ett svårlöst problem.

VIII.2. När började divergensen?

De metoder som använts utgår ifrån att avvikelsen mellan kategoriprisindex och KPI är noll vid startåren för kategoriprisindexen. Detta på grund av att alla index börjar på värdet 100. Ifall kategoriprisindex och KPI avviker från varandra kan detta endast upptäckas över tid. Det innebär att avvikelsen vid slutåret blir större ju längre tillbaka i tiden man börjar räkna, ifall det finns en stadigt avvikande trend mellan indexen.

Om det finns en sådan trend, som har pågått under en längre tid än vad som behandlats i denna studie, så kan alltså levnadskostnaderna för de olika kategorierna av hushåll vara ännu mer underskattade eller överskattade än vad som har redovisats här.

Det finns skäl att misstänka att så är fallet. Hyreskostnaderna har ökat snabbare än inflationen sedan åtminstone år 1980 (se ”*Konsumentprisindex (KPI) årsmedeltal efter varu-/tjänstegrupp (COICOP), 1980=100. År 1980 – 2014*”). Ökade hyreskostnader är också den främsta anledningen till avvikelser i levnadskostnader mellan små hushåll med lägre inkomster respektive genomsnittet. Alltså kan den avvikande trenden ha pågått i 20 år mer än vad som presenterats här.

För att illustrera hur detta påverkar resultaten kan vi genomföra ett litet räkneexperiment. Låt oss för enkelhetens skull anta att avvikelsen mellan kategoriprisindex och KPI i Sverige har ökat i samma takt under åren 1980 till 2013 som mellan 2003 och 2013. Vi kan då bygga våra beräkningar på följande uppskattningar:

- För inkomstdecil 2 har levnadskostnaderna ökat runt 17,5% snabbare än plutokratiskt index mellan 2003 och 2013 (Tabell 4, Appendix B).
- Flyttar vi tillbaka basåret till 1980 = 100 så är KPI för 2013 ungefär 314 (se ”*KPI, fastställda tal (1980=100)*”). Index för inkomstdecil 2 skulle i så fall ha ökat med 17,5% mer än 314, alltså till 351,45.
- Runt år 1980 (specifikt 1978) hade ett genomsnittligt hushåll i den gruppen årliga utgifter på cirka 30 000 kronor (Statistiska Centralbyrån 1980)

Enligt KPI skulle då levnadskostnaderna ha ökat till $3,14 \times 30\,000 = 94\,200$ kr. Enligt kategoriprisindex skulle deras levnadskostnader ha ökat till $3,5145 \times 30\,000 = 105\,435$ kr. Avvikelsen är då på 11 235 kronor, mätt i 2013 års värde. Med andra ord skulle hushållen med näst lägst inkomster ha ökat sina kostnader med runt 11 000 kronor mer än vad KPI räknat med. Det är en avvikelse som motsvarar cirka 13% av gruppens årliga utgifter år 2013.

Ifall en sådan långvarig avvikelsetrend faktiskt har funnits innebär det att de reella levnadskostnaderna för vissa grupper av hushåll grovt underskattats. Underskattade levnadskostnader kan översättas till överskattade reallöner. Med andra ord kan alltså reallönernas ökning för vissa grupper ha överskattats sedan åtminstone 1980. Detta skulle dock kräva en mer detaljerad studie, där samtliga produktgrupper räknas in, för att avgöras med någon säkerhet.

Ett argument mot en sådan långvarig trend är att den stora divergensen i både Danmark och Sverige tycks uppstå efter 2008, om man bara räknar från 2000 respektive 2003. Kanske har relativa prisförändringar i samband med finanskrisen inverkat kraftigt. Tidigare studier av kategoriprisindex har visat att låginkomsthushåll kan drabbas värre i recessioner, då vissa typer av varor inte faller i pris lika snabbt som andra, men att detta jämnar ut sig i ekonomisk uppgång (Garner et al. 1996, 33). Samtidigt finns inget tydligt brott i avvikelserna vid 2008 för många dimensioner av hushåll, t.ex. socioekonomisk grupp eller hushållstyp i Danmark. Där har avvikelserna stadigt ökat sedan åtminstone 2003.

VIII.3. Kommer divergensen att fortsätta?

Ett antagande som återkommer i litteraturen är att levnadskostnadsindex för olika hushållsgrupper jämnar ut sig med tiden. Detta antagande bygger dock på att skillnader i prisutveckling mellan olika varugrupper är slumpmässig, eller att variationerna följer konjunktursvängningar. Det finns dock skäl att anta att vissa varor och tjänster systematiskt ökar eller minskar i pris snabbare än genomsnittet och att detta kommer att fortsätta.

Bostadspriserna har stadigt stigit under flera decennier och hyrornas ökning har legat över inflationen sedan åtminstone 1980 (se ”*Konsumentprisindex (KPI) årsmedeltal efter varu-/tjänstegrupp (COICOP), 1980=100. År 1980 – 2014*”). Detta kan enklast förklaras med Baumoleffekten: sektorer med låg produktivitetsökning ökar i pris relativt sektorer med högre produktivitetsökning (Baumol och De Ferranti 2012). Om bostäder är en sådan ”stagnant” sektor är det alltså förväntat att priserna i denna sektor ökar snabbare än inflationen. Byggsektorns relativt låga produktivitetsökning kan därför förklara bostadsprisernas utveckling, i alla fall i vissa länder (Moro och Nuño 2012).

Den divergens som skapas av ökande hyror motverkas delvis av samtidigt ökande transportkostnader, som i allmänhet drabbar andra hushåll hårdare. En stor del av dessa ökningar beror sannolikt på de kraftigt ökade oljepriserna mellan 2000 och 2008. Oljepriserna stagnerade dock efter finanskrisen 2008, vilket kan förklara varför divergensen mellan hushåll ökade snabbare mellan 2009 och 2013. Huruvida oljepriserna kommer att fortsätta stiga i framtiden är omtvistat. Den planerade övergången till en fossiloberoende flotta till år 2030, med tillhörande beskattning och ökade miljökrav, kommer dock troligen att innebära ökade transportkostnader (SOU 2013:84, 817–819). Notera att denna studies resultat pekar på att ökade transportkostnader, genom exempelvis höjda bränsleskatter, har en ekonomiskt

utjämnande verkan mellan hushåll med olika inkomst. Detta har tidigare påpekats av Sterner (2012).

Något som komplicerar tolkningen av denna studies resultat är att inflationen har varit mycket låg under flera av de studerade åren. 2009 var den negativ och 2013 rörde den sig kring 0. Med en högre inflation i framtiden skulle avvikelserna kunna bli mer dramatiska. Å andra sidan skulle det istället kunna innebära att priser på annat än bostäder i framtiden kommer att öka snabbare, vilket skulle kunna jämna ut skillnaderna mellan olika hushåll.

VIII.4. Fördelningspolitiska konsekvenser

Att olika typer av hushåll har levnadskostnader som avviker från KPI har flera potentiella fördelningspolitiska konsekvenser. KPI ligger exempelvis till grund för det så kallade prisbasbeloppet (Statistiska Centralbyrån 2013, 4). Detta används i sin tur som grund för exempelvis lägstabelopp och tak för den sjukpenningsgrundande inkomsten (Försäkringskassan 2015). Taket på 7,5 basbelopp innebär en årsinkomst på 333 750 för år 2013 (Statistiska Centralbyrån 2015a). Det motsvarar ett ensamhushåll i den 7:e decilen (Statistiska Centralbyrån 2015b). Dessa hushåll, med inkomster över medel, har inte underskattade levnadskostnader. Vad gäller sjukpenningen har denna studies resultat alltså ingen reell påverkan. Försörjningsstödet påverkas inte heller, då det sedan 1998 inte är knutet till prisbasbeloppet utan beräknas utifrån priset på ett antal utvalda varor och tjänster (Socialstyrelsen 2015, 29). Denna studies resultat pekar på, om inte annat, att en sådan frikoppling från prisbasbeloppet var lämplig.

Generellt verkar alltså de underskattade levnadskostnaderna för vissa hushåll inte ha någon betydande påverkan på socialförsäkringarnas ersättningsnivåer. Ett viktigt undantag är garantipensionen, som indexerats efter prisbasbeloppet (Pensionsmyndigheten 2015). Detta innebär att pensionärerna med de allra lägsta inkomsterna troligtvis har fått för låg ersättning i förhållande till deras levnadskostnadsförändringar. Eftersom pensionärer är en av de grupper vars levnadskostnader verkar underskattas allra mest av KPI är detta allvarligt.

Ett mer generellt problem är att realinkomsterna för små hushåll med låga inkomster överskattats av KPI. Det allt mer utbredda fenomenet *working poor* (Stenberg 2015) kan dölja en ännu hårdare vardag än vad dagens reallöneberäkningar anger. Många pensionärens redan hårt utsatta situation kan också vara värre än vad som uppskattats.

I dagens situation, med nollinflation eller deflation, har det hävdats av arbetsgivare att det inte finns utrymme för löneökningar (Gatu 2015). Samtidigt pekar denna studie på att levnadskostnaderna för hushåll med låg inkomst kan öka mer än vad den allmänna inflationstakten anger. Därmed finns en risk att lönekraven för låginkomstyrken underskattas, även om målet bara är bibehållna reallöner.

Den potentiellt skeva bild av realinkomster som ett plutokratiskt KPI medför innebär att inkomstojämlikheten ser något annorlunda ut än vad traditionella mått anger. Om man beräknar

hushållens realinkomster baserat på deras levnadskostnader enligt kategoriprisindex är klyftorna mellan fattiga och rika sannolikt större än vad vi trott. Detta är så klart politiskt betydelsefullt. Att hushåll med hög inkomst har haft underskattade realinkomster kan exempelvis antyda att det finns större utrymme för beskattning av höginkomsttagare.

VIII.5. Slutsatser

Konsumentprisindex (KPI) är inte bara ett mått på inflation, utan även på levnadskostnader. Dessa två funktioner har sedan 1954 blandats samman i Sverige, med otydliga konsekvenser. Att använda ett index för bådadera syften är standard internationellt, men icke desto mindre problematiskt. Medan inflationsmättet lämpligen beräknas på hela ekonomin, är ett sådant allmänt mått missvisande för de flesta av hushållens faktiska levnadskostnader.

Att beräkna levnadskostnaders utveckling ger vare sig exakta eller tydliga resultat. De teoretiska och empiriska problemen är många. Vad denna studie har visat är att det finns indikationer på att levnadskostnaderna för stora grupper i samhället har underskattats, åtminstone under 2000-talet. Det finns indikationer på att risken för underskattning är störst i tider av ekonomisk nedgång och underskattningen har ökat sedan 2008. Levnadskostnader kan dock ha underskattats under en längre period än så. Oavsett om så är fallet har detta fördelningspolitiska konsekvenser. Indexerade löner eller lönekrav baserade på inflationstakten är exempel på fall där ett för lågt skattat levnadskostnadsindex innebär att de reella ersättningarna blir lägre än önskat.

Samhällsaktörer som använder sig av konsumentprisindex för indexering bör ta dessa osäkerheter i beaktning. Om KPI används i relation till låginkomsttagare, små hushåll eller äldre människor bör man vara medveten om att deras verkliga levnadskostnader kan underskattas. Den exakta storleken av denna underskattning är omöjlig att avgöra, men med tanke på bostadskostnadernas snabba ökning sedan flera decennier kan effekten vara stor. Ifall bostadskostnader räknas som en separat komponent är problemet inte lika stort, men dess omfattning är fortfarande oklar.

Detta innebär att man bör ställa sig frågande till huruvida löners och andra ersättnings utveckling verkligen kan styras av rent tekniska beräkningar. Snarare är det frågor som är djupt politiska. Om den upplevda inflationen är olika för olika grupper, vems inflation skall styra?

VIII.6. Vidare forskning

En övergripande överblick av det internationella forskningsläget i ämnet kategoriprisindex saknas. Detta bör åtgärdas, annars är det sannolikt att samma frågor upprepas. Vad gäller situationen i Sverige behövs en uppstramning av Statistiska centralbyråns prisindex och hushållsbudgetundersökningar så att de följer den etablerade internationella standarden COICOP. Om detta även gjordes retroaktivt, på budgetundersökningar från tidigare decennier, skulle tidsspannet för framtida undersökningar av detta slag kunna sträcka sig längre. Därmed skulle vi

kunna få svar på frågan om huruvida divergensen i levnadskostnader är ett tillfälligt fenomen, eller om det i själva verket pågått längre och därmed hunnit ge större verkningar än vad resultaten i denna studie indikerar.

IX. Sammanfattning

Konsumentprisindex (KPI) i Sverige syftar till att både mäta inflation och förändrade levnadskostnader. Att använda ett enda mått är problematiskt, då levnadskostnader inte behöver förändras i samma takt för alla. Olika personer och hushåll kan, på grund av olika konsumtionsmönster, få högre eller lägre levnadskostnader än vad KPI anger. Denna studie syftar till att undersöka hur mycket levnadskostnaderna för olika kategorier av hushåll avviker från KPI. Detta görs genom att konstruera experimentella kategoriprisindex, där de indexerade varorna och tjänsterna viktas olika för olika kategorier av hushåll. Dessa vikter bygger på hushållsbudgetundersökningar där hushåll kategoriseras enligt tre dimensioner: inkomst, socioekonomisk grupp och hushållets sammansättning. En kompletterande studie med dansk statistik görs på grund av brister i det svenska materialet. Studierna behandlar åren 2003–2013 för Sverige och 2000–2013 för Danmark. Resultaten pekar på att små hushåll, hushåll med låga inkomster samt hushåll med hög ålder i både Sverige och Danmark har levnadskostnader som underskattas av officiella prisindex. Detta främst på grund av att hyror och andra bostadskostnader utgör en större andel av deras budget, och att sådana kostnader har ökat snabbare än den genomsnittliga inflationen. Divergensen mellan de olika indexen ökar stadigt, åtminstone sedan 2008.

Referenser

Källor

Sverige

Konsumentprisindex från Statistiska Centralbyrån hämtades från http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Priser-och-konsumtion/Konsumentprisindex/Konsumentprisindex-KPI [Åtkomstdatum 23 februari 2015]. Följande tabeller har använts:

- ”KPI, fastställda tal (1980=100)”
- ”Konsumentprisindex (KPI) årsmedeltal efter varu-/tjänstegrupp (COICOP), 1980=100. År 1980 – 2014”

Hushållens utgifter från Statistiska Centralbyrån hämtades från http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Hushallens-ekonomi/Hushallen-utgifter/Hushallens-utgifter-HUT/ [Åtkomstdatum 23 februari 2015]. Följande tabeller har använts:

- ”Utgifter för hushåll (0–79 år) (HUT) efter hushållstyp och utgiftsslag. (Urvalsundersökning, se fotnoter.) År 2003 – 2012”
- ”Utgifter för hushåll (0–79 år) (HUT) efter disponibel inkomst och utgiftsslag. (Urvalsundersökning.) År 2006 – 2009”
- ”Socioekonomisk grupp (20–64 år) - genomsnittliga utgifter i kronor per hushåll år 2006”

Danmark

Konsumentprisindex från Danmarks Statistik hämtades från <http://www.statbank.dk/PRIS6> [Åtkomstdatum 23 februari 2015].

Hushållsbudgetundersökningar från Danmarks Statistik hämtades från <http://www.statbank.dk/FU5> [Åtkomstdatum 23 februari 2015].

Litteratur

- Baumol, W. J., och D. M. De Ferranti. 2012. *The Cost Disease: Why Computers Get Cheaper and Health Care Doesn't*. New Haven, Conn: Yale University Press.
- Berglund, G., och E. v. Hofsten. 1948. ”Levnadskostnadsindex.” *Ekonomisk Tidskrift* 50 (1): 28–32. doi:10.2307/3438186.
- Dumagan, J., och T. Mount. 1997. ”Re-examining the cost-of-living index and the biases of price indices.” *Department of Commerce*. http://www.esa.doc.gov/sites/default/files/reports/documents/re-examiningthecostofliving_0.pdf.
- Erbas, S. N., och C. L. Sayers. 1998. ”Is the United States CPI Biased Across Income and Age Groups?” SSRN Scholarly Paper ID 882696. Rochester, NY: Social Science Research Network. <http://papers.ssrn.com/abstract=882696>.
- Garner, T. I., D. S. Johnson, och Mary F. Kokoski. 1996. ”An experimental Consumer Price Index for the poor.” *Monthly Labor Review* 119 (9): 32–42.

- Gatu, H. 2015. "Arbetsgivarna: Vi måste utgå från noll-inflationen | Dagens Arbete", februari 11. <http://da.se/2015/02/arbetsgivarna-vi-maste-utga-fran-noll-inflationen/>.
- Hoffman, P. T., D. S. Jacks, P. A. Levin, och P. H. Lindert. 2002. "Real inequality in Europe since 1500." *The Journal of Economic History* 62 (02): 322–55.
- Izquierdo, M., E. Ley, och J. Ruiz-Castillo. 2003. "The Plutocratic Gap in the CPI: Evidence from Spain." *IMF Staff Papers* 50 (1). <http://ideas.repec.org/a/pal/imfstp/v50y2003i1p7.html>.
- Mkenda, A. F., och W. Ngasamiaku. 2009. "An Analysis of Alternative Weighting System on the National Price Index in Tanzania: The Implication to Poverty Analysis." *Botswana Journal of Economics* 6 (10): 50–70.
- Moro, A., och G. Nuño. 2012. "Does total-factor productivity drive housing prices? A growth-accounting exercise for four countries." *Economics Letters* 115 (2): 221–24. doi:10.1016/j.econlet.2011.12.038.
- Murphy, E., och E. Garvey. 2004. "A Consumer Price Index for Low-Income Households in Ireland (1989-2001)." Combat Poverty Agency. http://www.combatpoverty.ie/publications/workingpapers/2004-03_WP_ACPIForLowIncomeHouseholds.pdf.
- Nguyen Viet, C. 2002. "The Cost of Living Index for Poor Households: The Case of Vietnam." MPRA Paper, juni 29. <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/25628/>.
- Samli, A. C. 2003. "The Consumer Price Index and Consumer Well-Being: Developing a Fair Measure." *Journal of Macromarketing* 23 (2): 105–11. doi:10.1177/0276146703258248.
- Schmidt, M. L.. 1991. "A comparative analysis of price indexes for older consumers in three countries." *Journal of official statistics* 7 (2): 195–206.
- Son, H. H., och N. Kakwani. 2009. "Measuring the Impact of Price Changes on Poverty." *The Journal of Economic Inequality* 7 (4): 395–410. doi:10.1007/s10888-008-9093-0.
- Stenberg, L. 2015. "WORKING POOR." http://tankesmedjantiden.se/wp-content/uploads/2015/04/TIDEN_RAPPORT_1_2015_WEB.pdf.
- Sternier, T., red. 2012. *Fuel Taxes and the Poor: The Distributional Effects of Gasoline Taxation and Their Implications for Climate Policy*. Environment for Development. New York: RFF.

Myndighets- och organisationsdokument

- 1952 års indexkommitté. 1953. *Konsumentprisindex: betänkande angående omläggning av levnadskostnadsindex*. Statens offentliga utredningar 1953:23. Stockholm: Nordiska bokhandeln.
- Danmarks Statistik. 2005. *Forbruger- og nettoprisindekset: dokumentation*. Kbh.: Danmarks Statistik.
- . 2015a. "Forbrugsundersøgelsen: Dokumentation." Åtkomstdatum februari 23. <http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/forbrug/forbrugsundersoeelsen.aspx?tab=dok#bearbejdning>.
- . 2015b. "Kvalitetsdeklaration: Forbrugsundersøgelsen." Åtkomstdatum februari 23. <http://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/kvalitetsdeklarationer/forbrugsundersoeelsen.aspx>.
- Försäkringskassan. 2015. "Om sjukpenninggrundande inkomst." Text/html. Åtkomstdatum juli 13. https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/bra_att_veta/om_sjukpenninggrundande_inkomst.
- ILO. 2004. "CONSUMER PRICE INDEX MANUAL: THEORY AND PRACTICE (2004)." <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/download/cpi/ch22.pdf>.
- Pensionsmyndigheten. 2015. "Garantipension – för dig som är född 1938 eller senare." Åtkomstdatum augusti 21. https://secure.pensionsmyndigheten.se/download/18.7df78623149b95ac54a8408a/1421227879721/PM_7615_Garantipension_150101.pdf.
- Socialstyrelsen. 2015. "Normer för ekonomiskt bistånd (socialbidrag) 1985–2005." Åtkomstdatum juli 13. <https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17754/2009-9-24.pdf>.
- SOU 1999:124. *Konsumentprisindex: betänkande*. 1999. Statens offentliga utredningar 1999:124. Stockholm: Fakta info direkt.

- SOU 2013:84. *Fossilfrihet på väg: betänkande*. Statens offentliga utredningar 2013:84. Stockholm: Fritze.
- Statistics Japan. 2015. "Statistics Bureau Home Page/Q&A about the Consumer Price Index (Answers)." Åtkomstdatum januari 5. <http://www.stat.go.jp/english/data/cpi/1585.htm>.
- Statistiska Centralbyrån. 1980. *Hushållsbudgetundersökningen 1978. D. 1, Basdata över den privata konsumtionen av olika varor och tjänster fördelad på olika grupper av hushåll = [Basic data about consumption of different goods and services by various types of households]*. Stockholm: LiberFörlag/Allmänna förl.
- . 2012a. "Hushållens utgifter (HUT), 2012."
- . 2012b. "HUT kvalitet 2012."
- . 2013. "Konsumentprisindex (KPI), 2013." http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Priser-och-konsumtion/Konsumentprisindex/Konsumentprisindex-KPI/33770/Dokumentationer/2013/.
- . 2015a. "Prisbasbelopp." *Statistiska Centralbyrån*. Åtkomstdatum juli 13. http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Priser-och-konsumtion/Konsumentprisindex/Konsumentprisindex-KPI/33772/33779/Prisbasbelopp/33883/.
- . 2015b. "Sammanräknad förvärvsinkomst 2013 - decilindelning." *Statistiska Centralbyrån*. Åtkomstdatum juli 13. http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Hushallens-ekonomi/Inkomster-och-inkomstfordelning/Inkomster-och-skatter/Aktuell-pong/302201/Inkomster--Individer/Riket/303237/.
- United Nations, European Commission, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, och World Bank. 2009. *System of national accounts 2008*. New York: United Nations.

Appendix A: Plutokratiska index

TABELL 1: PRODUKTGRUPPER EFTER ANDEL AV INDEXPÅVERKAN I PLUTOKRATISKT INDEX FÖR SVERIGE 2003–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Andel av indexpåverkan	Uppskattad levnadskostnadsändring 2003–2013 (SEK)
Bostad	35%	11 247
Transport	27%	8 496
Mat och dryck	20%	6 349
Restauranger och hotell	18%	5 587
Rekreation och kultur	-12%	-3 844
Övriga varor och tjänster	11%	3 514
Post- och telekommunikation	-6%	-2 022
Alkohol och tobak	4%	1 394
Hälso- och sjukvård	3%	1 115
Kläder och skor	3%	1 064
Inventarier och hushållsvaror	-3%	-1 020
Utbildning	0%	0

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 2: PRODUKTGRUPPER EFTER ANDEL AV INDEXPÅVERKAN I PLUTOKRATISKT INDEX FÖR DANMARK 2000–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Andel av indexpåverkan	Uppskattad levnadskostnadsändring 2000–2013 (DKK)
Bostad	43%	27 792
Transport	15%	9 518
Mat och dryck	14%	8 725
Övriga varor och tjänster	13%	8 527
Restauranger och hotell	6%	3 968
Inventarier och hushållsvaror	4%	2 464
Alkohol och tobak	3%	1 717
Post- och telekommunikation	-2%	-1 345
Hälso- och sjukvård	2%	1 186
Utbildning	1%	792
Rekreation och kultur	1%	389
Kläder och skor	1%	368

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 3: VIKTIGASTE NEGATIVA INDEXPOSTER I PLUTOKRATISKT INDEX FÖR DANMARK 2000–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Andel av kostnadsändring	Uppskattad levnadskostnadsändring 2000–2013 (DKK)
09.1.3 Information processing equipment	-5,15%	-3 301
09.1.1 Equipment for the reception, recording and reproduction of sound and pictures	-2,55%	-1 634
08.3 Telephone and telefax services	-1,77%	-1 136
09.3.1 Games, toys and hobbies	-1,32%	-844
09.1.2 Photographic and cinematographic equipment and optical instruments	-0,85%	-544
03.1.2.1 Mens garments	-0,76%	-484
08.2 Telephone and telefax equipment	-0,58%	-373
02.1.1 Spirits	-0,26%	-166
09.3.2 Equipment for sport, camping and open-air recreation	-0,16%	-100
03.1.2.3-4 Childrens garments (0–13 years)	-0,12%	-77

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

Appendix B: Inkomst (Sverige)

TABELL 4: KATEGORIPRISINDEX FÖR INKOMSTDECILER I SVERIGE 2003–2013

Kategori	Prisindex 2013 (2003 = 100)	Jämfört med plutokratiskt index	
		Avvikelse 2013	Medelavvikelse 2003–2013
Inkomstdecil 2	115,46	+2,30	+1,09
Inkomstdecil 4	115,17	+2,01	+1,01
Inkomstdecil 1	115,13	+1,97	+0,70
Inkomstdecil 3	114,91	+1,75	+0,99
Inkomstdecil 5	114,17	+1,01	+0,62
Inkomstdecil 6	113,69	+0,53	+0,29
Inkomstdecil 7	112,89	-0,27	-0,12
Inkomstdecil 8	112,4	-0,76	-0,29
Inkomstdecil 9	112,04	-1,12	-0,55
Inkomstdecil 10	111,46	-1,70	-0,79

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 5: UPPSKATTAD ÖKNING AV ÄRLIGA LEVNADSKOSTNADER FÖR HUSHÅLL
FRÅN OLIKA INKOMSTDECILER I SVERIGE 2003–2013

Kategori	Uppskattad levnadskostnadsökning		Differens	Differensens andel av hushållets totala utgifter 2013
	enligt kategoriindex	enligt plutokratiskt index		
Inkomstdecil 1	20 925	18 201	2 724	1,71%
Inkomstdecil 2	22 249	18 934	3 315	1,93%
Inkomstdecil 3	23 907	21 105	2 802	1,38%
Inkomstdecil 4	28 614	24 815	3 798	1,67%
Inkomstdecil 5	29 919	27 783	2 136	0,77%
Inkomstdecil 6	31 432	30 219	1 213	0,39%
Inkomstdecil 7	34 444	35 165	-721	-0,21%
Inkomstdecil 8	39 217	41 612	-2 395	-0,59%
Inkomstdecil 9	42 765	46 743	-3 979	-0,86%
Inkomstdecil 10	50 782	58 339	-7 557	-1,35%

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 6: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR INKOMSTDECIL 2 I SVERIGE 2003–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	7,45	47%	+2,57
Restauranger och hotell	1,86	12%	-0,56
Transport	3,35	21%	-0,34
Alkohol och tobak	0,93	6%	+0,32
Post- och telekommunikation	-1,12	-7%	-0,25
Kläder och skor	0,28	2%	-0,18
Inventarier och hushållsvaror	-0,28	-2%	+0,17
Hälso- och sjukvård	0,65	4%	+0,16
Övriga varor och tjänster	1,67	11%	+0,14
Mat och dryck	2,71	17%	-0,05
Rekreation och kultur	-1,64	-10%	+0,03

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 7: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR INKOMSTDECIL 2 I SVERIGE 2003–2013 (DETALJNIVÅ)

Indexpost	Indexpåverkan	Andel av indexförändring	Avvikelse från plutokratiskt index
04.S hyres- och bostadsrättslägenhet. Hyra	6,52	41%	+3,76
04.x egnahem. Nyttjande av bostaden	-0,47	-3%	-0,99
07.2 drift av fordon	2,68	17%	-0,58
11.2 logi	0,88	6%	-0,45
02.2 tobak	0,83	5%	+0,34
08 post och telekommunikationer	-1,12	-7%	-0,25
05 inventarier och hushållsvaror	-0,28	-2%	+0,17
06 hälso- och sjukvård	0,65	4%	+0,16
04.4 egnahem. Vatten och bostadsanknutna tjänster	0,27	2%	-0,16
07.3 transporttjänster	0,61	4%	+0,14

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

TABELL 8: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR INKOMSTDECIL 10 I SVERIGE 2003–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexförändring	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	3,36	27%	-1,52
Restauranger och hotell	3,14	25%	+0,72
Mat och dryck	2,27	18%	-0,49
Post- och telekommunikation	-0,62	-5%	+0,25
Alkohol och tobak	0,36	3%	-0,25
Övriga varor och tjänster	1,72	14%	+0,19
Rekreation och kultur	-1,82	-15%	-0,15
Kläder och skor	0,61	5%	+0,14
Transport	3,55	29%	-0,14
Inventarier och hushållsvaror	-0,57	-5%	-0,13
Hälso- och sjukvård	0,42	3%	-0,06

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 9: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR INKOMSTDECIL 10 I SVERIGE 2003–2013 (DETALJNIVÅ)

Indexpost	Indexpåverkan	Andel av indexförändring	Avvikelse från plutokratiskt index
04.S hyres- och bostadsrättslägenhet. Hyra	0,91	7%	-1,85
11.2 logi	1,82	15%	+0,49
04.x egnahem. Nyttjande av bostaden	0,83	7%	+0,31
02.2 tobak	0,24	2%	-0,26
08 post och telekommunikationer	-0,62	-5%	+0,25
12.7 övriga tjänster	1,4	11%	+0,23
11.1 restauranger	1,32	11%	+0,22
09 rekreation och kultur	-1,82	-15%	-0,15
05 inventarier och hushållsvaror	-0,57	-5%	-0,13
01.2.1 kaffe, te och kakao	0,08	1%	-0,13

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

Appendix C: Inkomst (Danmark)

TABELL 10: KATEGORIPRISINDEX FÖR INKOMSTKLASSER I DANMARK 2000–2013

Inkomstklass (tkr/år)	Prisindex 2013 (2000 = 100)	Jämfört med plutokratiskt index	
		Avvikelse 2013	Medelavvikelse 2000–2013
150–299	130,25	2,55	0,35
300–499	127,94	0,25	0,06
500–799	127,66	-0,03	-0,08
800	126,89	-0,81	0,03
<150	126,66	-1,03	-0,66

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 11: BERÄKNAD ÖKNING AV ÅRLIGA LEVNADSKOSTNADER FÖR HUSHÅLL FRÅN OLIKA INKOMSTKLASSER I DANMARK 2000–2013

	Beräknad levnadskostnadsökning		Differens	Differensens andel av hushållets totala utgifter 2013
	enligt kategoriindex	enligt plutokratiskt index		
<150K	28763,15	29876,19	-1 113	-0,72%
150–299K	47580,7	43567,96	4 013	2,32%
300–499K	62821,38	62268,14	553	0,22%
500–799K	85725,31	85828,74	-103	-0,03%
800K+	112352,74	115734,1	-3 381	-0,64%

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 12: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR INKOMSTKLASS <150K I DANMARK 2000–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	14,02	50,53%	+1,65
Rekreation och kultur	-0,97	-3,49%	-1,14
Övriga varor och tjänster	2,71	9,76%	-1,09
Transport	3,43	12,36%	-0,81
Restauranger och hotell	2,19	7,90%	+0,43
Alkohol och tobak	1	3,60%	+0,24
Inventarier och hushållsvaror	0,87	3,13%	-0,23
Kläder och skor	0,38	1,36%	+0,21
Hälso- och sjukvård	0,37	1,32%	-0,16
Mat och dryck	4	14,41%	+0,11
Post- och telekommunikation	-0,65	-2,35%	-0,05
Utbildning	0,4	1,45%	+0,05

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 13: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR INKOMSTKLASS <150K I DANMARK 2000–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.1.1/2.1 Rents for all-year dwelling	8,84	31,87%	+2,27
09.1.3 Information processing equipment	-2,83	-10,21%	-1,36
07.3.5 Combined passenger transport	1,68	6,06%	+1,07
07.2.2 Fuels and lubricants for personal transport equipment	0,91	3,28%	-0,83
04.5.5 Heat energy	1,74	6,25%	+0,52
11.1.1 Restaurants, cafés and the like	1,92	6,92%	+0,49
07.2.3 Maintenance and repair of personal transport equipment	0,27	0,96%	-0,47
12.5.4 Insurance connected with transport	0,31	1,10%	-0,44
04.3.2 Services for the maintenance and repair of the dwelling	0,08	0,27%	-0,41
09.6 Package holidays	0,33	1,18%	-0,38

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

TABELL 14: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR INKOMSTKLASS 150–299K I DANMARK 2000–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	16	51,47%	+3,63
Transport	3,31	10,65%	-0,93
Övriga varor och tjänster	3,2	10,29%	-0,60
Rekreation och kultur	0,6	1,94%	+0,43
Alkohol och tobak	1,14	3,67%	+0,38
Restauranger och hotell	1,44	4,65%	-0,32
Inventarier och hushållsvaror	0,87	2,81%	-0,22
Mat och dryck	4,09	13,16%	+0,21
Hälso- och sjukvård	0,68	2,19%	+0,15
Utbildning	0,23	0,75%	-0,12
Post- och telekommunikation	-0,67	-2,16%	-0,07
Kläder och skor	0,18	0,57%	+0,01

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 15: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR INKOMSTKLASS 150–299K I DANMARK 2000–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.1.1/2.1 Rents for all-year dwelling	9,35	30,08%	+2,78
04.5.5 Heat energy	1,98	6,37%	+0,76
07.2.2 Fuels and lubricants for personal transport equipment	1,13	3,63%	-0,62
12.4 Social protection	0,21	0,66%	-0,29
09.4.2 Cultural services	1,33	4,28%	+0,25
07.2.4 Other services in respect of personal transport equipment	0,29	0,94%	-0,24
02.2.0.1 Cigarettes	0,63	2,04%	+0,23
09.5.2 Newspapers and periodicals	0,64	2,05%	+0,21
04.5.1 Electricity	1,37	4,42%	+0,21
11.1.1 Restaurants, cafés and the like	1,22	3,93%	-0,20

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

TABELL 16: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR INKOMSTKLASS 800K+ I DANMARK 2000–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	10,8	38,81%	-1,57
Transport	4,82	17,31%	+0,58
Inventarier och hushållsvaror	1,38	4,97%	+0,29
Mat och dryck	3,6	12,94%	-0,28
Alkohol och tobak	0,5	1,78%	-0,27
Restauranger och hotell	2,01	7,23%	+0,25
Övriga varor och tjänster	3,94	14,17%	+0,15
Utbildning	0,44	1,59%	+0,09
Hälso- och sjukvård	0,46	1,64%	-0,07
Post- och telekommunikation	-0,53	-1,90%	+0,07
Rekreation och kultur	0,21	0,74%	+0,03
Kläder och skor	0,2	0,70%	+0,03

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 17: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR INKOMSTKLASS 800K+ I DANMARK 2000–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.1.1/2.1 Rents for all-year dwelling	5,22	18,75%	-1,36
04.5.5 Heat energy	0,8	2,86%	-0,42
07.2.4 Other services in respect of personal transport equipment	0,88	3,17%	+0,35
09.6 Package holidays	0,96	3,45%	+0,25
05.6.2 Domestic services and household service	0,57	2,06%	+0,24
09.4.2 Cultural services	0,86	3,08%	-0,22
04.4.4 Other services relating to the dwelling n.e.c.	0,74	2,65%	+0,22
02.2.0.1 Cigarettes	0,25	0,90%	-0,16
04.3.2 Services for the maintenance and repair of the dwelling	0,64	2,30%	+0,15
07.3.5 Combined passenger transport	0,47	1,68%	-0,14

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

Appendix D: Socioekonomisk grupp (Sverige)

TABELL 18: KATEGORIPRISINDEX FÖR SOCIOEKONOMISKA GRUPPER I SVERIGE 2003–2013

Socioekonomisk grupp	Prisindex 2013 (2003=100)	Jämfört med plutokratiskt index	
		Avvikelse 2013	Medelavvikelse 2003–2013
Arbetslösa	117,2	4,04	1,89
Pensionärer	114,53	1,37	0,86
Icke förvärvsarbetande	114,52	1,36	0,7
Studerande	114,19	1,03	0,43
Arbetare	113,21	0,05	0,12
Mellan tjänstemän	112,9	-0,27	-0,05
Förvärvsarbetande	112,84	-0,32	-0,07
Lägre tjänstemän	112,48	-0,68	-0,25
Högre tjänstemän	112,34	-0,82	-0,31

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

Anm.: Grupperna jordbrukare/företagare, övriga förvärvsarbetande och övriga ej förvärvsarbetande ingår i plutokratiskt index men ej som enskilda grupper.

TABELL 19: BERÄKNAD ÖKNING AV ÅRLIGA LEVNADSKOSTNADER FÖR HUSHÅLL FRÅN OLIKA SOCIOEKONOMISK GRUPP I SVERIGE 2003–2013

Hushållskategori	Beräknad levnadskostnadsökning		Differens	Differensens andel av hushållets totala utgifter 2003
	enligt kategoriindex	enligt plutokratiskt index		
Arbetare	32 839	32 704	135	+0,05%
Lägre tjänstemän	37 153	39 168	-2 015	-0,60%
Mellan tjänstemän	41 657	42 515	-858	-0,24%
Högre tjänstemän	43 749	46 646	-2 898	-0,73%
Förvärvsarbetande	37 400	38 330	-930	-0,28%
Studerande	23 715	21 999	1 716	+0,90%
Arbetslösa	30 331	23 212	7 118	+3,44%
Pensionärer	33 255	30 115	3 140	+1,20%
Icke förvärvsarbetande	28 275	25 621	2 655	+1,19%

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 20: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR ARBETSLÖSA I SVERIGE
2003–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	8,29	46,09%	3,4
Alkohol och tobak	1,37	7,60%	0,76
Mat och dryck	3,32	18,44%	0,56
Övriga varor och tjänster	0,99	5,53%	-0,53
Transport	4,21	23,39%	0,52
Post- och telekommunikation	-1,34	-7,47%	-0,46
Inventarier och hushållsvaror	0	0,00%	0,44
Restauranger och hotell	2,06	11,47%	-0,36
Hälso- och sjukvård	0,2	1,09%	-0,29
Rekreation och kultur	-1,57	-8,72%	0,1
Kläder och skor	0,46	2,57%	0

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 21: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR ARBETSLÖSA I SVERIGE
2003–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.S hyres- och bostadsrättslägenhet. Hyra	6,28	34,93%	3,52
07.3 transporttjänster	1,32	7,33%	0,85
02.2 tobak	1,2	6,68%	0,71
12.7 övriga tjänster	0,53	2,95%	-0,64
08 post och telekommunikationer	-1,34	-7,47%	-0,46
05 inventarier och hushållsvaror	0	0,00%	0,44
11.2 logi	0,95	5,26%	-0,38
07.2 drift av fordon	2,89	16,07%	-0,37
01.1.2 kött	0,77	4,30%	0,29
06 hälso- och sjukvård	0,2	1,09%	-0,29

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

TABELL 22: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR PENSIONÄRER I SVERIGE 2003–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	5,58	36,21%	+0,69
Alkohol och tobak	1,17	7,57%	+0,56
Övriga varor och tjänster	2,03	13,18%	+0,50
Restauranger och hotell	1,97	12,82%	-0,45
Hälso- och sjukvård	0,77	5,01%	+0,29
Kläder och skor	0,35	2,28%	-0,11
Mat och dryck	2,84	18,44%	+0,08
Inventarier och hushållsvaror	-0,36	-2,35%	+0,08
Post- och telekommunikation	-0,95	-6,18%	-0,07
Transport	3,66	23,73%	-0,03
Rekreation och kultur	-1,65	-10,72%	+0,02

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 23: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR PENSIONÄRER I SVERIGE 2003–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
02.2 tobak	1,06	6,86%	0,56
12.7 övriga tjänster	1,68	10,89%	0,51
11.1 restauranger	0,77	5,02%	-0,33
06 hälso- och sjukvård	0,77	5,01%	0,29
04.S hyres- och bostadsrättslägenhet. Hyra	3,02	19,61%	0,26
04.5 el och bränsle	1,35	8,75%	0,18
01.1.2 kött	0,62	4,02%	0,13
04.4 egnahem. Vatten och bostadsanknutna tjänster	0,57	3,71%	0,13
11.2 logi	1,2	7,80%	-0,13
04.x egnahem. Nyttjande av bostaden	0,64	4,14%	0,12

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

Appendix E: Socioekonomisk grupp (Danmark)

TABELL 24: KATEGORIPRISINDEX FÖR SOCIOEKONOMISKA GRUPPER I DANMARK 2000–2013

Hushållskategori	Prisindex 2013 (2000 = 100)	Jämfört med plutokratiskt index	
		Avvikelse 2013	Medelavvikelse 2000-2013
Pensioners and early retirement	131,53	3,83	1,08
Selfemployed	129,09	1,39	0,8
Other not economically active	127,53	-0,16	-0,54
Employees - basic level	126,8	-0,9	-0,39
Employees - medium level	126,74	-0,96	-0,14
Unemployed	126,34	-1,36	-0,5
Employees - upper level	126,16	-1,54	-0,23
Receiving education	121,02	-6,68	-2,39

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 25: BERÄKNAD ÖKNING AV ÅRLIGA LEVNADSKOSTNADER FÖR HUSHÅLL FRÅN OLIKA SOCIOEKONOMISK GRUPP I DANMARK 2000–2013 (DKK)

Hushållskategori	Beräknad levnadskostnadsökning		Differens	Differensens andel av hushållets totala utgifter 2003
	enligt kategoriindex	enligt plutokratiskt index		
Selfemployed	89 560	85 266	4 294	1,17%
Employees - upper level	83 625	88 545	-4 921	-1,11%
Employees - medium level	71 820	74 387	-2 567	-0,69%
Employees - basic level	63 099	65 218	-2 119	-0,67%
Unemployed	47 071	49 495	-2 424	-1,03%
Receiving education	25 005	32 948	-7 942	-5,40%
Pensioners and early retirement	49 661	43 629	6 032	2,64%
Other not economically active	48 539	48 823	-284	-0,12%

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 26: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR PENSIONÄRER I DANMARK 2000–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	16,44	50,95%	4,07
Rekreation och kultur	1,77	5,49%	1,6
Transport	2,97	9,21%	-1,27
Restauranger och hotell	1,12	3,48%	-0,64
Övriga varor och tjänster	3,57	11,06%	-0,23
Utbildning	0,13	0,39%	-0,23
Hälso- och sjukvård	0,75	2,32%	0,22
Alkohol och tobak	0,91	2,81%	0,14
Post- och telekommunikation	-0,46	-1,43%	0,14
Kläder och skor	0,07	0,23%	-0,09
Mat och dryck	3,95	12,24%	0,06
Inventarier och hushållsvaror	1,05	3,24%	-0,05

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 27: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR PENSIONÄRER I DANMARK 2000–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.1.1/2.1 Rents for all-year dwelling	8,97	27,80%	2,4
09.1.3 Information processing equipment	-0,77	-2,40%	0,7
04.5.5 Heat energy	1,79	5,56%	0,58
07.2.2 Fuels and lubricants for personal transport equipment	1,18	3,67%	-0,56
11.1.1 Restaurants, cafés and the like	0,93	2,88%	-0,5
09.5.2 Newspapers and periodicals	0,79	2,44%	0,37
12.4 Social protection	0,14	0,45%	-0,35
04.5.3 Liquid fuels	0,8	2,49%	0,32
07.2.4 Other services in respect of personal transport equipment	0,3	0,94%	-0,23
04.3.2 Services for the maintenance and repair of the dwelling	0,71	2,21%	0,23

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

TABELL 28: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR EGENFÖRETAGARE I DANMARK 2000–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Rekreation och kultur	0,86	2,87%	0,68
Bostad	11,89	39,89%	-0,48
Inventarier och hushållsvaror	1,41	4,73%	0,31
Transport	4,47	15,00%	0,23
Restauranger och hotell	1,97	6,61%	0,2
Utbildning	0,51	1,72%	0,16
Alkohol och tobak	0,66	2,23%	-0,1
Kläder och skor	0,25	0,83%	0,08
Hälso- och sjukvård	0,61	2,05%	0,08
Övriga varor och tjänster	3,84	12,87%	0,04
Mat och dryck	3,91	13,12%	0,03
Post- och telekommunikation	-0,57	-1,92%	0,03

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 29: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR EGENFÖRETAGARE I DANMARK 2000–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.1.1/2.1 Rents for all-year dwelling	5,57	18,69%	-1
09.6 Package holidays	1,39	4,67%	0,68
04.5.5 Heat energy	0,58	1,94%	-0,64
07.1.1 Motor cars	0,78	2,60%	0,59
04.5.3 Liquid fuels	0,87	2,92%	0,38
04.3.2 Services for the maintenance and repair of the dwelling	0,83	2,77%	0,34
04.1.2/2.2 Rents for secondary dwellings	0,55	1,84%	0,29
09.1.3 Information processing equipment	-1,2	-4,01%	0,27
07.3.5 Combined passenger transport	0,37	1,25%	-0,24
05.6.2 Domestic services and household service	0,56	1,87%	0,23

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

TABELL 30: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR STUDENTER I DANMARK 2000–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Rekreation och kultur	-4,36	-19,62%	-4,53
Restauranger och hotell	3,12	14,06%	1,36
Övriga varor och tjänster	2,54	11,44%	-1,26
Bostad	11,12	50,07%	-1,25
Inventarier och hushållsvaror	0,55	2,47%	-0,55
Utbildning	0,76	3,41%	0,41
Transport	3,86	17,39%	-0,38
Post- och telekommunikation	-0,83	-3,73%	-0,23
Hälso- och sjukvård	0,34	1,55%	-0,18
Kläder och skor	0,33	1,48%	0,17
Mat och dryck	4,02	18,09%	0,13
Alkohol och tobak	0,75	3,39%	-0,01

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 31: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR STUDENTER I DANMARK 2000–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
09.1.3 Information processing equipment	-6,15	-27,66%	-4,68
07.3.5 Combined passenger transport	2,81	12,64%	2,2
07.2.2 Fuels and lubricants for personal transport equipment	0,44	1,96%	-1,31
11.1.1 Restaurants, cafés and the like	2,73	12,27%	1,3
04.1.1/2.1 Rents for all-year dwelling	7,23	32,55%	0,66
12.5.4 Insurance connected with transport	0,2	0,89%	-0,55
07.2.3 Maintenance and repair of personal transport equipment	0,2	0,91%	-0,53
04.5.3 Liquid fuels	0	0,00%	-0,49
04.3.2 Services for the maintenance and repair of the dwelling	0,08	0,35%	-0,41
10. Education	0,76	3,41%	0,41

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

Appendix F: Hushållstyp (Sverige)

TABELL 32: KATEGORIPRISINDEX FÖR HUSHÅLLSTYPER I SVERIGE 2003–2013

Hushållskategori	Prisindex 2013 (2003 = 100)	Jämfört med plutokratiskt index	
		Avvikelse 2013	Medelavvikelse 2003–2013
ensamstående utan barn	114,87	1,71	0,84
ensamstående med barn	114,12	0,96	0,27
övriga hushåll	113,18	0,02	0,12
sammanboende utan barn	112,96	-0,2	-0,05
övriga sammanboende med barn	112,14	-1,02	-0,37
sammanboende med barn	111,94	-1,22	-0,67

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 33: BERÄKNAD ÖKNING AV ÅRLIGA LEVNADSKOSTNADER FÖR OLIKA HUSHÅLLSTYPER I SVERIGE 2003–2013 (SEK)

Hushållskategori	Beräknad levnadskostnadsökning		Differens	Differensens andel av hushållets totala utgifter 2003
	enligt kategoriindex	enligt plutokratiskt index		
ensamstående med barn	30398,9	28334,53	2 064	0,71%
sammanboende med barn	42361,93	46684,2	-4 322	-0,93%
ensamstående utan barn	23902,34	21148,9	2 753	1,40%
sammanboende utan barn	35597,99	36146,59	-549	-0,16%
övriga sammanboende med barn	45841,67	49701,9	-3 860	-0,74%
övriga hushåll	36417,96	36369,01	49	0,01%

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 34: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR ENSAMSTÄENDE UTAN BARN I SVERIGE 2003–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	6,72	43,67%	1,83
Mat och dryck	2,49	16,18%	-0,27
Alkohol och tobak	0,79	5,11%	0,18
Transport	3,51	22,84%	-0,18
Post- och telekommunikation	-1,02	-6,63%	-0,14
Inventarier och hushållsvaror	-0,32	-2,10%	0,12
Rekreation och kultur	-1,6	-10,39%	0,07
Kläder och skor	0,4	2,58%	-0,07
Restauranger och hotell	2,46	16,00%	0,03
Hälso- och sjukvård	0,45	2,94%	-0,03
Övriga varor och tjänster	1,51	9,80%	-0,02

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 35: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR ENSAMSTÄENDE UTAN BARN I SVERIGE 2003–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.S hyres- och bostadsrättslägenhet. Hyra	5,2	33,84%	2,45
07.2 drift av fordon	2,88	18,70%	-0,38
04.x egna hem. Nyttjande av bostaden	0,22	1,42%	-0,3
02.2 tobak	0,66	4,32%	0,17
11.1 restauranger	1,27	8,23%	0,17
07.3 transporttjänster	0,63	4,09%	0,16
04.4 egna hem. Vatten och bostadsanknutna tjänster	0,28	1,82%	-0,16
04.5 el och bränsle	1,01	6,60%	-0,15
08 post och telekommunikationer	-1,02	-6,63%	-0,14
11.2 logi	1,19	7,77%	-0,13

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

TABELL 36: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR ENSAMSTÄENDE MED BARN I SVERIGE 2003–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	6,15	41,91%	1,26
Transport	3,12	21,29%	-0,57
Restauranger och hotell	1,98	13,52%	-0,44
Post- och telekommunikation	-1,18	-8,07%	-0,31
Mat och dryck	3,03	20,66%	0,27
Kläder och skor	0,68	4,61%	0,21
Alkohol och tobak	0,76	5,20%	0,16
Rekreation och kultur	-1,55	-10,59%	0,12
Övriga varor och tjänster	1,63	11,08%	0,1
Inventarier och hushållsvaror	-0,35	-2,38%	0,09
Hälso- och sjukvård	0,41	2,78%	-0,08

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 37: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR ENSAMSTÄENDE MED BARN I SVERIGE 2003–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.S hyres- och bostadsrättslägenhet. Hyra	4,86	33,13%	2,1
07.2 drift av fordon	2,58	17,60%	-0,67
04.x egnahem. Nyttjande av bostaden	-0,04	-0,25%	-0,56
08 post och telekommunikationer	-1,18	-8,07%	-0,31
11.2 logi	1,05	7,18%	-0,27
02.2 tobak	0,69	4,72%	0,2
03.1 kläder	0,58	3,96%	0,18
11.1 restauranger	0,93	6,34%	-0,17
04.4 egnahem. Vatten och bostadsanknutna tjänster	0,27	1,87%	-0,16
12.1 personlig hygien	0,49	3,37%	0,14

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

TABELL 38: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR SAMMANBOENDE MED BARN I SVERIGE 2003–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	4,1	31,80%	-0,79
Alkohol och tobak	0,44	3,42%	-0,16
Restauranger och hotell	2,29	17,78%	-0,13
Mat och dryck	2,88	22,39%	0,13
Kläder och skor	0,56	4,36%	0,1
Hälso- och sjukvård	0,42	3,24%	-0,07
Rekreation och kultur	-1,73	-13,42%	-0,06
Post- och telekommunikation	-0,84	-6,51%	0,04
Transport	3,67	28,46%	-0,02
Övriga varor och tjänster	1,54	11,93%	0,01
Inventarier och hushållsvaror	-0,44	-3,44%	0

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

TABELL 39: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR SAMMANBOENDE MED BARN I SVERIGE 2003–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.S hyres- och bostadsrättslägenhet. Hyra	1,45	11,25%	-1,31
04.x egnahem. Nyttjande av bostaden	0,92	7,13%	0,4
02.2 tobak	0,36	2,82%	-0,13
07.3 transporttjänster	0,36	2,77%	-0,11
07.2 drift av fordon	3,34	25,92%	0,08
11.2 logi	1,24	9,65%	-0,08
03.1 kläder	0,48	3,70%	0,07
12.1 personlig hygien	0,43	3,31%	0,07
06 hälso- och sjukvård	0,42	3,24%	-0,07
04.4 egnahem. Vatten och bostadsanknutna tjänster	0,5	3,92%	0,07

Källa: Författarens beräkningar utifrån SCB.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

Appendix G: Hushållstyp (Danmark)

TABELL 40: KATEGORIPRISINDEX FÖR HUSHÅLLSTYPER I DANMARK 2000–2013

Hushållskategori	Prisindex 2013 (2000=100)	Jämfört med plutokratiskt index	
		Avvikelse 2013	Medelavvikelse 2000–2013
Single persons over 60 years without children	133,36	5,66	1,63
2 adults without children, the head of household over 60 years	130	2,3	0,82
Single persons with children	127,45	-0,24	-0,13
2 adults without children, the head of household under 60 years	127,21	-0,49	-0,08
Households with 3 adults	126,51	-1,19	-0,2
2 adults with children	126,31	-1,39	-0,28
Single persons under 60 years without children	125,93	-1,76	-0,95

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 41: BERÄKNAD ÖKNING AV ÅRLIGA LEVNADSKOSTNADER FÖR HUSHÅLL FRÅN OLIKA SOCIOEKONOMISK GRUPP I DANMARK 2000–2013 (DKK)

Hushållskategori	Beräknad levnadskostnadsökning		Differens	Differensens andel av hushållets totala utgifter 2003
	enligt kategoriindex	enligt plutokratiskt index		
Single persons under 60 years without children	37 498	40 050	-2 552	-1,31%
Single persons over 60 years without children	42 876	35 595	7 280	3,97%
Single persons with children	53 401	53 875	-474	-0,17%
2 adults without children, the head of household under 60 years	72 183	73 470	-1 287	-0,36%
2 adults without children, the head of household over 60 years	64 380	59 443	4 937	1,48%
2 adults with children	83 455	87 867	-4 412	-1,00%
Households with 3 adults	98 526	102 945	-4 419	-0,94%

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 42: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR ENSAMBOENDE UNDER 60 UTAN BARN I DANMARK 2000–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Rekreation och kultur	-1,18	-4,39%	-1,35
Övriga varor och tjänster	2,86	10,64%	-0,94
Restauranger och hotell	2,5	9,31%	0,74
Mat och dryck	3,3	12,30%	-0,58
Bostad	12,88	47,95%	0,51
Alkohol och tobak	1,05	3,89%	0,28
Transport	4,47	16,64%	0,23
Post- och telekommunikation	-0,82	-3,06%	-0,22
Inventarier och hushållsvaror	0,89	3,30%	-0,21
Hälso- och sjukvård	0,44	1,65%	-0,08
Utbildning	0,32	1,19%	-0,03
Kläder och skor	0,16	0,58%	-0,01

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 43: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR ENSAMBOENDE UNDER 60 UTAN BARN I DANMARK 2000–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.1.1/2.1 Rents for all-year dwelling	7,58	28,22%	1,01
09.1.3 Information processing equipment	-2,46	-9,17%	-0,99
11.1.1 Restaurants, cafés and the like	2,11	7,86%	0,69
07.3.5 Combined passenger transport	1,12	4,16%	0,51
12.4 Social protection	0,02	0,08%	-0,48
09.4.2 Cultural services	1,43	5,34%	0,36
09.1.1 Equipment for the reception, recording and reproduction of sound and pictures	-1,03	-3,84%	-0,3
04.5.5 Heat energy	1,5	5,57%	0,28
04.3.2 Services for the maintenance and repair of the dwelling	0,22	0,82%	-0,27
09.6 Package holidays	0,46	1,72%	-0,25

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

TABELL 44: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR ENSAMBOENDE ÖVER 60 UTAN BARN I DANMARK 2000–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	18,37	53,81%	5,99
Rekreation och kultur	2,25	6,58%	2,07
Transport	2,52	7,38%	-1,72
Restauranger och hotell	1,08	3,16%	-0,69
Hälso- och sjukvård	0,74	2,17%	0,21
Utbildning	0,17	0,51%	-0,18
Mat och dryck	3,71	10,86%	-0,18
Post- och telekommunikation	-0,45	-1,32%	0,15
Alkohol och tobak	0,83	2,44%	0,07
Inventarier och hushållsvaror	1,03	3,02%	-0,07
Kläder och skor	0,12	0,35%	-0,04
Övriga varor och tjänster	3,77	11,05%	-0,02

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 45: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR ENSAMBOENDE ÖVER 60
UTAN BARN I DANMARK 2000–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.1.1/2.1 Rents for all-year dwelling	10,44	30,60%	3,87
09.1.3 Information processing equipment	-0,54	-1,59%	0,93
04.5.5 Heat energy	2,14	6,27%	0,92
07.2.2 Fuels and lubricants for personal transport equipment	0,87	2,55%	-0,87
11.1.1 Restaurants, cafés and the like	0,93	2,72%	-0,5
09.5.2 Newspapers and periodicals	0,87	2,56%	0,45
04.5.3 Liquid fuels	0,92	2,69%	0,43
12.7 Other services n.e.c.	0,45	1,32%	0,29
09.4.2 Cultural services	1,35	3,96%	0,27
07.2.4 Other services in respect of personal transport equipment	0,27	0,79%	-0,26

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

*Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse,
sorterade efter absolut avvikelse från index.*

TABELL 46: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR 2 VUXNA MED BARN I
DANMARK 2000–2013 (AGGREGERAD NIVÅ)

Huvudgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
Bostad	10,59	38,99%	-1,79
Rekreation och kultur	-0,66	-2,43%	-0,83
Övriga varor och tjänster	4,59	16,89%	0,79
Mat och dryck	4,26	15,70%	0,38
Alkohol och tobak	0,56	2,06%	-0,21
Utbildning	0,55	2,03%	0,2
Hälso- och sjukvård	0,39	1,44%	-0,14
Kläder och skor	0,27	1,01%	0,11
Inventarier och hushållsvaror	1,18	4,35%	0,08
Transport	4,3	15,84%	0,06
Restauranger och hotell	1,72	6,33%	-0,05
Post- och telekommunikation	-0,6	-2,21%	0

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

TABELL 47: STÖRSTA AVVIKELSER I INDEXPÅVERKAN FÖR 2 VUXNA MED BARN I DANMARK 2000–2013 (DETALJNIVÅ)

Produktgrupp	Indexpåverkan	Andel av indexpåverkan	Avvikelse från plutokratiskt index
04.1.1/2.1 Rents for all-year dwelling	5,4	19,87%	-1,18
12.4 Social protection	1,49	5,50%	1
04.5.5 Heat energy	0,95	3,49%	-0,27
09.6 Package holidays	0,5	1,83%	-0,21
09.3.1 Games, toys and hobbies	-0,58	-2,15%	-0,21
10. Education	0,55	2,03%	0,2
09.5.2 Newspapers and periodicals	0,25	0,92%	-0,17
09.4.2 Cultural services	0,91	3,35%	-0,17
01.1.1 Bread and cereals	1,05	3,86%	0,15
03.2 Footwear	0,51	1,87%	0,14

Källa: Författarens beräkningar utifrån Danmarks Statistik.

Anm.: Tabellen visar de 10 produktgrupper som bidragit till störst avvikelse, sorterade efter absolut avvikelse från index.

Appendix H: Produktgrupper (Sverige)

TABELL 48: PRODUKTGRUPPER SOM ANVÄNTS FÖR INDEXTAL OCH VIKTER FRÅN KPI RESPEKTIVE HUT FÖR SVENSKA KATEGORIPRISINDEX

KPI (Indextal)	HUT (Vikter)	Kommentar
01.1.1 bröd och övriga spannmålsprodukter	bröd, spannmålsprodukter	Fullständig jämförbarhet
01.1.2 kött	kött	Fullständig jämförbarhet
01.1.3 fisk	fisk och skaldjur	Fullständig jämförbarhet
01.1.4 mjölk, ost och ägg	mjölk, ost och ägg	Fullständig jämförbarhet
01.1.5 oljor och fetter	oljor och fetter	Fullständig jämförbarhet
01.1.6 frukt	frukt och bär	Fullständig jämförbarhet
01.1.7 grönsaker	grönsaker	KPI innehåller färska kryddor, vilket i HUT ingår i övriga livsmedel
01.1.8 sötsaker och glass	sötsaker, socker	Fullständig jämförbarhet
01.1.9 övriga livsmedel	såser, dressingar, kryddsåser + salt och kryddor + bakpulver, övriga hushållstillsatser, buljong	HUT innehåller färska kryddor, vilket i KPI ingår i grönsaker
01.2.1 kaffe, te och kakao	Kaffe + te + kakao	Fullständig jämförbarhet
01.2.2 mineralvatten, läskedrycker, frukt och grönsaksjuice	frukt- och grönsaksjuice, nektar + läskedrycker + mineral- o. Sodavatten	Fullständig jämförbarhet
02.1 alkoholhaltiga drycker	alkoholhaltiga drycker (även lättöl)	Fullständig jämförbarhet
02.2 tobak	tobak	Fullständig jämförbarhet
03.1 kläder	kläder	Fullständig jämförbarhet
03.2 skor	skor	Fullständig jämförbarhet
04.4 egnahem. Vatten och bostadsanknutna tjänster	tjänster förknippade med bostaden	Fullständig jämförbarhet
04.5 el och bränsle	elektricitet, gas och andra bränslen	Fullständig jämförbarhet
04.S hyres- och bostadsrättslägenhet. Hyra	hyra/avgift för hyres-/borätt (inkl garage)	Fullständig jämförbarhet
04.x egnahem. Nyttjande av bostaden	Reparationer + räntor (brutto)	I KPI ingår räntekostnader, avskrivningar, tomträttsavgäld, reparationer, försäkringsavgifter och kommunal fastighetsavgift. I HUT endast reparationer och räntor. Räntekostnader är dock den största posten enligt KPI-vikter.
05 inventarier och hushållsvaror	möbler, inventarier, textilier, hushållsutrustning	I HUT ingår hygienartiklar som inte är förbrukningsvaror (t.ex. rakapparater) här, medan sådana istället (i enlighet med

		COICOP) finns under personlig hygien i KPI.
06 hälso- och sjukvård	hälso- och sjukvård	Fullständig jämförbarhet
07.1 inköp av fordon	inköp av bil + inköp av övriga persontransportmedel	Fullständig jämförbarhet
07.2 drift av fordon	drift av bil + drift av övriga persontransportmedel	I HUT ingår försäkringar av fordon, som i KPI istället ingår i 12.5 försäkringar
07.3 transporttjänster	lokalresor, transporttjänster	Oklart om inrikes och utrikes resor ingår i HUT, då dessa återfinns i ”resor, hotell” under fritid och kultur.
08 post och telekommunikationer	mobiltelefon (samtal och abonnemang) + fast telefon (samtal och abonnemang)	I HUT ingår posttjänster inte här, då de är inbakade i fritid och kultur (under böcker, tidningar etc.)
09 rekreation och kultur	fritid och kultur [minus mobiltelefon och fast telefon (se ovan)]	I HUT ingår inrikes och utrikes resor, vilka i KPI finns under transporttjänster.
11.1 restauranger	utemåltider	Fullständig jämförbarhet
11.2 logi	resor, hotell	I HUT ingår även inrikes och utrikes resor.
12.1 personlig hygien	personlig hygien	I HUT ingår inte icke-förbrukningsvaror (de återfinns i hushållsutrustning)
12.7 övriga tjänster	övriga tjänster	I HUT ingår en mycket större mängd tjänster, t.ex. banktjänster och frisör (det senare är i KPI del av personlig hygien)

Kommentar: Huvudgrupp nummer 10 (utbildning) utesluts helt då det varken finns pris- eller hushållsbudgetdata.

Appendix I: Produktgrupper (Danmark)

TABELL 49: PRODUKTGRUPPER SOM ANVÄNTS FÖR INDEXTAL OCH VIKTER FRÅN PRISINDEX OCH HUSHÅLLSBUDGETUNDERSÖKNINGAR FÖR DANSKA KATEGORIPRISINDEX

01.1.1 Bread and cereals
01.1.2 Meat
01.1.3 Fish
01.1.4.1 Milk
01.1.4.3 Other milk products
01.1.4.4 Cheese
01.1.4.5 Eggs
01.1.5 Oils and fats
01.1.6 Fruit
01.1.7 Vegetables
01.1.8 Sugar, jam, honey, chocolate and confectionary
01.1.9 Food products n.e.c.
01.2.1.1 Coffee
01.2.1.2 Tea
01.2.1.3 Cocoa
01.2.2 Mineral waters, soft drinks, fruit and vegetable juices
02.1.1 Spirits
02.1.2 Wine
02.1.3 Beer
02.2.0.1 Cigarettes
02.2.0.2 Other tobacco etc.
03.1.1 Clothing materials
03.1.2.1 Mens garments
03.1.2.2 Womens garments
03.1.2.3-4 Childrens garments (0-13 years)
03.1.3 Other articles of clothing and clothing accessories
03.1.4 Cleaning, repair and hire of clothing
03.2 Footwear
04.1.1/2.1 Rents for all-year dwelling
04.1.2/2.2 Rents for secondary dwellings
04.3.1 Materials for the maintenance and repair of the dwelling
04.3.2 Services for the maintenance and repair of the dwelling
04.4.1 Water supply
04.4.2 Refuse collection
04.4.3 Sewerage collection
04.4.4 Other services relating to the dwelling n.e.c.
04.5.1 Electricity

04.5.2 Gas
04.5.3 Liquid fuels
04.5.4 Solid fuels
04.5.5 Heat energy
05.1.1 Furniture and furnishings
05.1.2 Carpets and other floor coverings
05.1.3 Repair of furniture, furnishings and floor coverings
05.2 Household textiles
05.3.1-2 Major household appliances whether electric or not and small electric household appliances
05.3.3 Repair of household appliances
05.4 Glassware, tableware and household utensils
05.5 Tools and equipment for house and garden
05.6.1 Non-durable household goods
05.6.2 Domestic services and household service
06.1.1 Pharmaceutical products
06.1.2-3 Other medical products; therapeutic appliances and equipment
06.2.1/3 Medical and paramedical services
06.2.2 Dental services
06.3 Hospital services
07.1.1 Motor cars
07.1.2-4 Motor cycles, bicycles and animal drawn vehicles
07.2.1 Spare parts and accessories for personal transport equipment
07.2.2 Fuels and lubricants for personal transport equipment
07.2.3 Maintenance and repair of personal transport equipment
07.2.4 Other services in respect of personal transport equipment
07.3.2.2 Passenger transport by taxi
07.3.3 Passenger transport by air
07.3.4 Passenger transport by sea and inland waterway
07.3.5 Combined passenger transport
07.3.6 Other purchased transport services
08.1 Postal services
08.2 Telephone and telefax equipment
08.3 Telephone and telefax services
09.1.1 Equipment for the reception, recording and reproduction of sound and pictures
09.1.2 Photographic and cinematographic equipment and optical instruments
09.1.3 Information processing equipment
09.1.4 Recording media
09.1.5 Repair of audio-visual, photographic and information processing equipment
09.2.1-2 Major durables for indoor and outdoor recreation including musical instruments
09.3.1 Games, toys and hobbies

09.3.2 Equipment for sport, camping and open-air recreation
09.3.3 Gardens, plants and flowers
09.3.4-5 Pets and related products including veterinary and other services for pets
09.4.1 Recreational and sporting services
09.4.2 Cultural services
09.5.1 Books
09.5.2 Newspapers and periodicals
09.5.3-4 Miscellaneous printed matter and stationery and drawing materials
09.6 Package holidays
10. Education
11.1.1 Restaurants, cafés and the like
11.1.2 Canteens
11.2 Accommodation services
12.1.1 Hairdressing salons and personal grooming establishments
12.1.2-3 Electrical appliances for personal care and other appliances, articles and products for pe
12.3.1 Jewellery, clocks and watches
12.3.2 Other personal effects
12.4 Social protection
12.5.2 Insurance connected with the dwelling
12.5.3 Insurance connected with health
12.5.4 Insurance connected with transport
12.6 Financial services n.e.c.
12.7 Other services n.e.c.